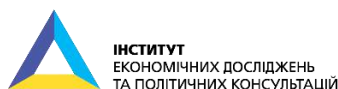

Щомісячне опитування підприємств

Випуск 2. (6.2022)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, молодша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключною відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

[Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО ОПИТУВАННЯ

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі другий випуск щомісячного опитування керівників підприємств.

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів — підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин — регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти даватимуть відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також будуть у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використана методологія кон'юнктурних опитувань, гармонізована відповідно до вимог [Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys \(BCS\)](#). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств дає змогу отримати інформацію за конкретними темами. Зокрема, у другому випуску спеціальна частина присвячена впливу війни на діяльність підприємств та проблемам підприємств-експортерів. Чи продовжують експортувати українські підприємства та які основні закордонні ринки збуту після початку повномасштабної російської військової агресії.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

У цьому опитуванні буде використано панельну вибірку, тобто ми плануємо опитувати одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Наша ціль — отримувати щомісяця відповіді 500 підприємств. У перший місяць було опитано 327 підприємств, а в другий — уже 367. Серед них переважно промислові підприємства, які розташовані в 19-ти з 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій і Чернігівській областях та в місті Києві.

Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: самостійне заповнення онлайн-форми та телефонного інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами.

Польовий етап другої хвилі опитування тривав з 2 червня до 10 червня 2022 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в травні 2022 року з квітнем 2022 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (червень 2022 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців у залежності від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи підприємств.

При формуванні панельної вибірки використано аналітичну систему YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>).

Зміст

Щомісячне опитування підприємств	4
ОСНОВНЕ	4
ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	6
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	6
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ	6
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	7
Піврічні очікування	7
Тримісячні очікування	8
ВИРОБНИЦТВО	9
ПРОДАЖІ	10
ЕКСПОРТ	10
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	11
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	12
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ	13
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	14
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	15
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	16
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ	17
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ	18
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ	19
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ	21
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА	21
Проблеми бізнесу під час війни	21
Вплив війни на обсяги виробництва	23
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	24
Основні напрямки експорту	26
Кількість торговельних партнерів	27
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА	28
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу	28
Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни	28
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ	31
ВИБІРКА	31
ДОДАТОК 1. Результати опитування у цифрах	32

Щомісячне опитування підприємств

Український бізнес під час війни

ОСНОВНЕ

На фоні повномасштабного військового вторгнення червневі очікування бізнесу щодо виробництва та зайнятості в короткостроковій перспективі залишаються оптимістичними, а рівень невизначеності в короткостроковій перспективі зменшився. Зафіксовано суттєве покращення піврічних очікувань бізнесу, хоча рівень невизначеності тут усе ще залишається високим. Брак палива, за результатами травневого опитування, посів безумовне перше місце серед перешкод ведення бізнесу. До найголовніших проблем увійшли знову зростання цін та логістичні проблеми. Закінчення війни, деокупація територій та зменшення акцизів та податків є найбільш очікуваними змінами для бізнесу.

Бізнес активно працює над відновленням експортної діяльності, проте значна частина підприємств досі не може експортувати. Експортні ринки через вплив війни недостатньо диверсифіковані. Українські підприємці можуть ставати більш залежними від європейського напрямку експорту.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- Значення *Індексу поточної фінансово-економічної ситуації* залишається від'ємним, але воно дещо зросло порівняно з попереднім місяцем (з -0,36 до -0,32). Очікування підприємств щодо фінансово-економічної ситуації через 6 місяців суттєво покращились, значення відповідного індексу зросло вдвічі - з 0,07 до 0,15, хоча рівень невизначеності в шестимісячних очікуваннях зберігається високим.
- Оцінки загальноекономічного середовища залишаються низькими, але вони стали кращими порівняно з попереднім місяцем. *Індекс загальноекономічного середовища* збільшився з -0,54 до -0,44, а частка «песимістів» зменшилась з 60,7% до 49,1%.
- Очікування щодо майбутнього покращились суттєво. *Індекс очікуваних змін загальноекономічного середовища* збільшився з 0,01 до 0,16.
- Рівень невизначеності в перспективі на шість місяців залишається високим, хоча спостерігається зменшення частки тих, хто не зміг дати прогнози на піврічну перспективу. У короткостроковій перспективі зафіксовано суттєве зменшення невизначеності за всіма показниками діяльності підприємств, за винятком експорту.

ВИРОБНИЦТВО

- Індекс змін у виробництві* збільшився з -0,55 до -0,30. Частка респондентів, що повідомили про зменшення виробництва, зменшилась із 70,5% до 44,9%.
- Виробничі очікування позитивні. *Індекс очікуваних змін обсягів виробництва* збільшився вдвічі, з 0,12 до 0,22.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Обсяги продажу збільшились, хоча й залишаються низькими, значення *Індексу змін реалізації* збільшилось з -0,48 до -0,36. Найгірше становище у мікропідприємств.
- У наступні три місяці підприємства разом із поживавленням виробництва очікують і зростання реалізації. *Індекс очікуваних змін продажів* збільшився з 0,11 до 0,23.

ЗАБОРГОВАНOSTI

- Темпи зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей зменшились (значення відповідних індексів скоротилось з 0,15 до 0,03 та з 0,10 до 0,01 відповідно). На майбутнє підприємства очікують подальшого зменшення показників (значення відповідних індексів очікуваних змін становлять -0,03 та -0,06). Зберігається досить високий рівень невизначеності в перспективі на три місяці.
- Підприємства скорочують податкову заборгованість, значення *відповідного індексу* в червні становить -0,09. У наступний період очікується збереження тенденції до скорочення заборгованості, значення *Індексу очікуваних змін податкової заборгованості* становить -0,10.

ЗАЙНЯТІСТЬ

- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах уповільнюються, Індекс змін зайнятості зменшився з -0,54 до -0,30. У наступні три місяці підприємства очікують зростання зайнятості. Індекс очікуваних змін збільшився з 0,01 до 0,03.
- Підприємства повідомляють про більші складнощі з пошуком кваліфікованої робочої сили (-0,24) ніж з пошуком некваліфікованих працівників (0,01).

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У червні 2022 року порівняно з довоєнним періодом 8% підприємств припинили діяльність (10% у травні).
- Майже вдвічі зросла частка підприємств, які працюють з повними обсягами виробництва (на 75 – 99% від довоєнних масштабів) – з 17% у травні до 30% у червні, що свідчить про поступове відновлення виробництва частиною підприємств.
- У червні 2022 року лише 12% опитаних працювали на повну (або більшу) завантаженість виробничих потужностей порівняно з довоєнним періодом (15% у травні).

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Брак палива, подорожчання сировини та матеріалів і складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України – це основні проблеми в результаті повномасштабної агресії росії, з якими зіштовхнулися підприємства в червні 2022 року.
- При цьому проблема браку палива суттєво посилилася порівняно з травнем 2022 року.
- Пошкодження майна стало вагомішою перешкодою порівняно з попереднім місяцем.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- Представники підприємств найчастіше оцінюють державну політику з підтримки бізнесу нейтрально, проте порівняно з попереднім місяцем збільшилася частка негативних оцінок.
- Закінчення війни та деокупація територій України є найбільш очікуваними змінами для нормальної роботи підприємств, на думку опитаних. Також багато керівників підприємств очікують збільшення поставок пального та зниження податків і акцизів.

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У другій хвилі 56% опитаних були експортерами станом на початок 2022 року.
- Серед експортерів удвічі зросла частка підприємств, які припиняли експорт через війну, але відновили його – з 9% до 20%. Це може свідчити, що бізнес активно працює над відновленням експортної діяльності. Однак 40% експортерів досі не відновили продажі закордон.
- Європейський Союз зміцнює позиції головного експортного напрямку для українського бізнесу (89% опитаних експортерів). Українські компанії можуть ставати більш залежними від європейського напрямку експорту, зважаючи на військові дії та морську блокаду росією.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

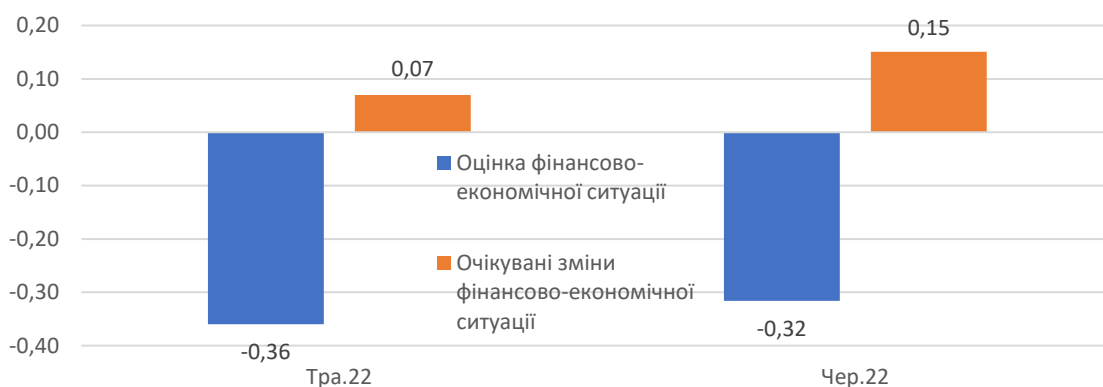
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Індекс поточної фінансово-економічної ситуації залишається низьким, але порівняно з попереднім місяцем його значення зросло (відповідно -0,36 та -0,32). Це відбулося за рахунок зменшення частки опитаних, що оцінили поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану (47,4% до 40,1%), та одночасно невеликого зменшення тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві (зменшення з 8,2% до 6,8%). Відповідно, частка опитаних, які вважають фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, збільшилася з 44,4% до 53,1% у другій хвилі опитування.

Очікування на перспективу протягом шести місяців покращились. Частка «оптимістів» збільшилася з 40% до 44,4%, тоді як частка «песимістів» незначним чином зменшилась, із 30,6% до 29,6%. А відсоток тих, хто не очікує жодних змін, зменшився з 29,4% до 26,0%. У результаті цього, *індекс очікуваної фінансово-економічної ситуації* збільшився вдвічі, з 0,07 до 0,15.

Відповідаючи на питання про зміни фінансово-економічного становища на наступні пів року, частка опитаних, що не змогли дати прогноз на таку далекую перспективу, зменшилась лише на 2 відсоткові пункти, із 45% до 43,3%.

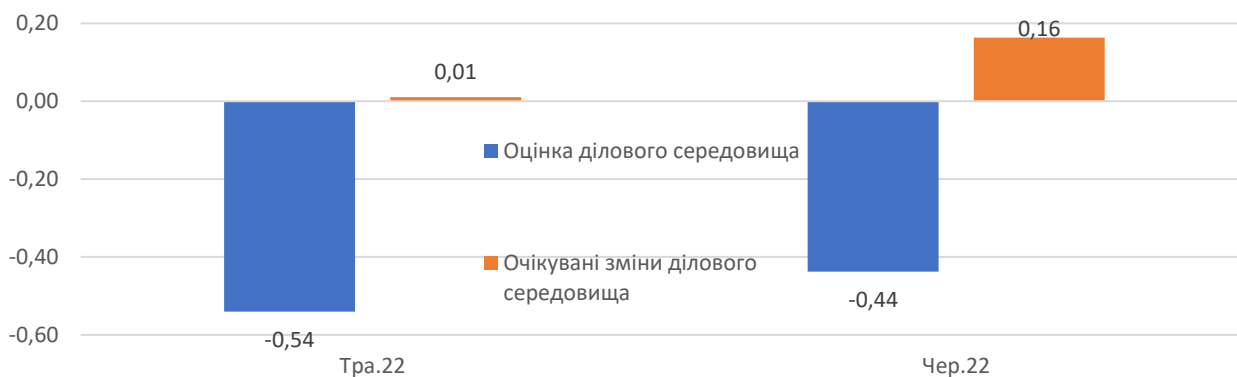
Рис. 1. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ

Оцінка загальнооекономічного середовища зараз залишається низькою, значення відповідного індексу становить -0,44. Однак порівняно з минулим місяцем оцінка покращилась (значення індексу в травні було -0,54). Це відбулось за рахунок зменшення частки тих, хто оцінює загальнооекономічне становище як погане, із 60,7% до 49,1%. Із 34,6% до 46,2% збільшилась частка тих, хто вважає, що загальнооекономічне середовище є задовільним. А частка тих, хто оцінює загальнооекономічне становище позитивно, не змінилась та становить 4,7%.

Рис. 2. Загальнооекономічне середовище, індекси

Прогнози на майбутні шість місяців є більш оптимістичними: значення *Індексу очікуваних змін ділового середовища* при цьому зросло з 0,01 в травні до 0,16 в червні. Відсоток «оптимістів» збільшився з 38,7% до 46,1%, тоді як відсоток песимістів зменшився з 35,9% до 28,8%, частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, залишилася без змін і становить 25,4%. Варто також зазначити, що, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, відсоток тих, хто не зміг дати прогнози щодо стану ділового середовища на майбутнє, є досить високим, хоча і зменшився з 47,7% до 43,6%.

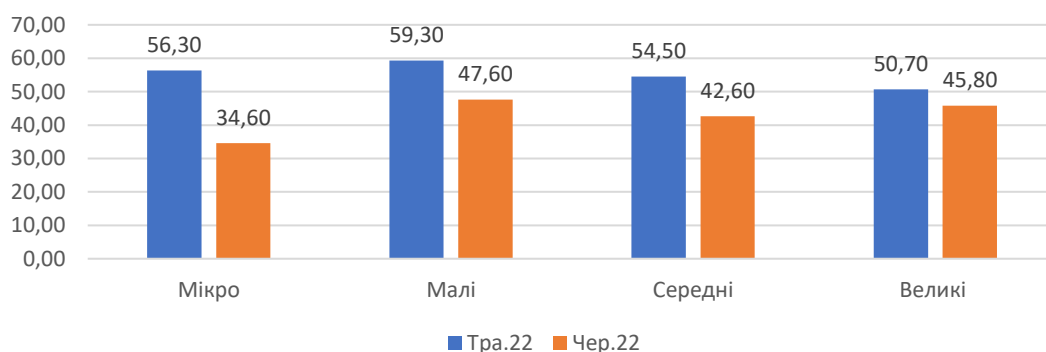
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Піврічні очікування

Невизначеність залишається проблемою для бізнесу. Як зазначено вище, частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації (43,3%) та загальноекономічної ситуації (43,6%) в перспективі на пів року, продовжує залишатись досить високою.

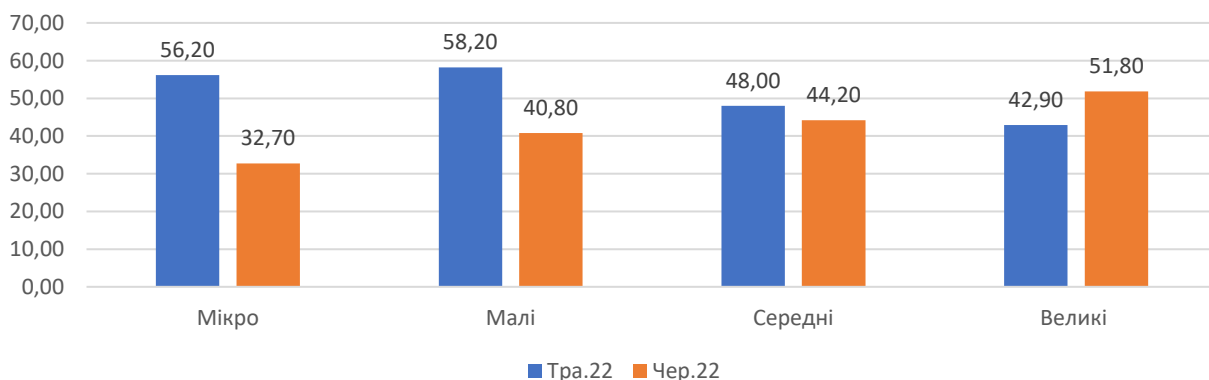
Рівень невизначеності та її динаміка залежать від розміру підприємств. Зі збільшенням розміру підприємства частка тих, хто не зміг визначитися, зростає.

Рис. 3. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі

Щодо загальноекономічного середовища найбільше скоротилась частка тих, хто не міг дати прогноз на 6 місяців серед мікропідприємств: якщо минулого місяця таких було 56,3%, то зараз стало 34,6%. Суттєве скорочення прихильників такої думки відбулося також серед малих та середніх підприємств (відповідно з 59,3% до 47,6% та з 54,5% до 42,6%). У той час як для великих підприємств частка тих, хто не зміг дати прогноз, зменшилась лише з 50,7% до 45,8% опитаних.

Рис. 4. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

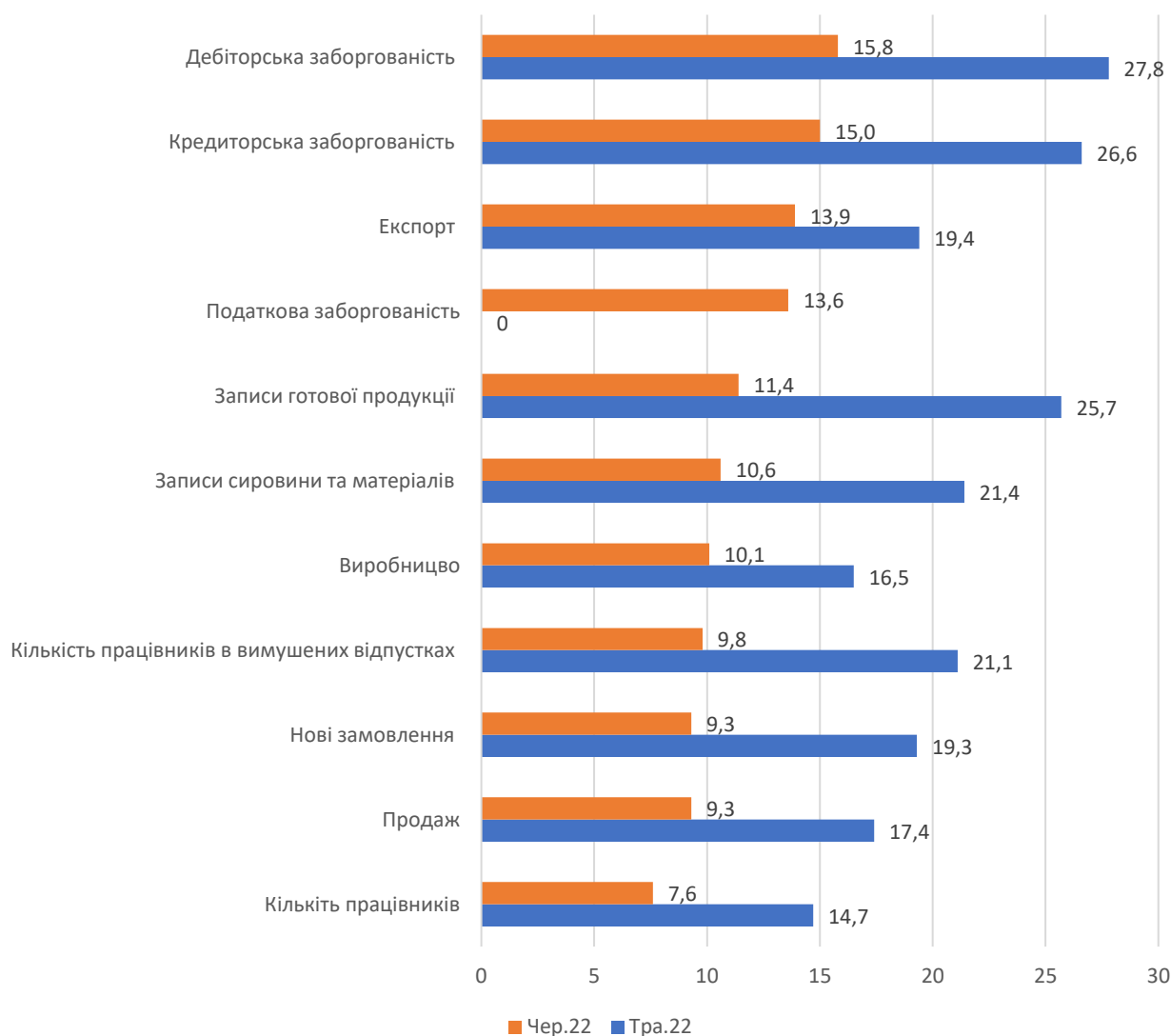
Невизначеність щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві так само має тенденцію до зростання відповідно до збільшення розміру підприємства. Також тенденція зафіксована й щодо динаміки показника. Серед мікропідприємств 32,7% опитаних не змогли дати прогноз на наступні пів року. У малих підприємств цей відсоток становить 40,8%; 44,2% у середніх та 51,8% у великих підприємств.

Тримісячні очікування

Невизначеність у короткостроковій перспективі суттєво зменшилась. Частка опитаних, які не могли дати прогноз про зміну того чи іншого показника в тримісячній перспективі, скоротилася вдвічі – втричі, залежно від показника. Це стосується всіх показників, окрім експорту. Для експорту частка тих, хто не міг визначитися, скотилась лише на 4%.

Найбільшими показники невизначеності залишаються для дебіторської (15,8%) та кредиторської (15,0%) заборгованостей, далі йде експорт (13,9%), а також податкова заборгованість (13,6%), яку ми додали до переліку виробничих показників у червні.

Рис. 5. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних¹

¹ Запитання про податкову заборгованість уперше було додано під час другої хвилі дослідження, тому відсутні дані для порівняння з попереднім місяцем.

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОВІ ОЧІКУВАННЯ

ВИРОБНИЦТВО

Зміни до попереднього місяця

Індекс змін виробництва в червні порівняно з травнем збільшився з -0,55 до -0,30. Частка тих підприємств, на яких виробництво скоротилось, зменшилася з 70,5% у травні до 44,9% у червні. Водночас, з 11,8% до 15,4% збільшилась частка підприємств, що повідомили про зростання виробництва. При цьому, з 17,7% до 39,7% збільшилась частка респондентів, що не помітили жодних змін.

Розмір. Залежно від розміру підприємства найкраще почуваються малі підприємства, де індекс становить 0,17. Показник мікропідприємств є найгіршим — -0,54. Показники середніх та великих підприємств відповідно становлять -0,26 та -0,35.

Регіон. У регіональному розрізі найкраще ситуація за минулий місяць складалась для Рівненської області (0,30). Найгіршим становище було в Полтавській (-0,82) та Сумській (-0,78) областях.

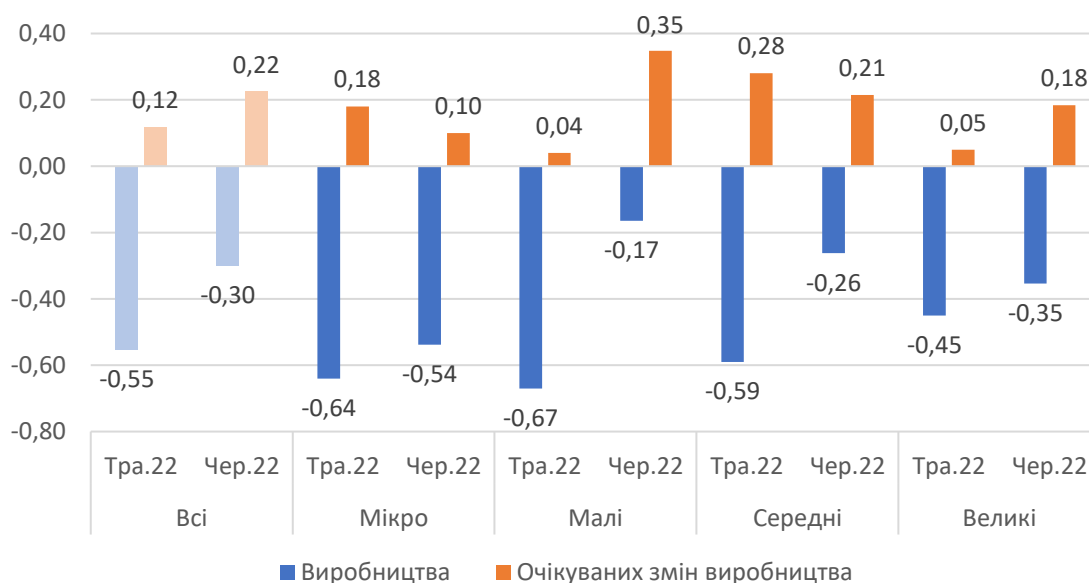
Очікування щодо змін виробництва

Виробничі плани підприємств на три місяці продовжують залишатись оптимістичними. Частка підприємств, де планується зростання виробництва, навіть дещо збільшилася з 32,2% у травні до 37,7% у червні, тоді як частка тих, хто планує зменшення виробництва, зменшилася з 17,9% до 14,0%. У результаті, значення **Індексу очікуваних змін виробництва** збільшилось та становить 0,22.

Розмір. Незалежно від розміру підприємства планують зростання виробництва. Найбільше «оптимістів» серед малих підприємств, де індекс становить 0,35. Показники великих та середніх підприємств показують приблизно однаковий результат: 0,18 та 0,21 відповідно. Найнижчий показник очікувань у мікропідприємств, він становить 0,10.

Регіон. Плани підприємств залежать від регіону розташування. Найвищим показник очікувань є для Черкаської області та становить 0,64; а також для Київської області та м. Києва – по 0,62 кожний. Найгіршим показник очікувань є для Одеської області: -0,82; показники Вінницької та Сумської областей становлять -0,10 та -0,13 відповідно.

Рис. 6. Індекс змін виробництва

ПРОДАЖІ

Зміни до попереднього місяця

Індекс продажів збільшився з -0,48 до -0,36. Частка тих підприємств, у яких продажі зменшилися у травні порівняно з червнем, зменшилася з 69,3% до 49,2%, водночас, частка тих, у кого продажі збільшилися, змінилась менш істотно, зменшившись із 15,2% до 14,1%. Частка підприємств, у яких нічого не змінилось протягом минулого місяця, збільшилась більше ніж удвічі, із 15,5% до 36,7%.

Розмір. Найнижчим індекс продажів є для мікропідприємств: -0,55. Показники малих та середніх підприємств відрізняються незначним чином – відповідно -0,27 та -0,31. Показник великих підприємств становить -0,39.

Регіон. Найвищим індекс продажів є у Рівненській області: 0,32. Найнижчими є показники Запорізької (0,79) та Полтавської (0,76) областей.

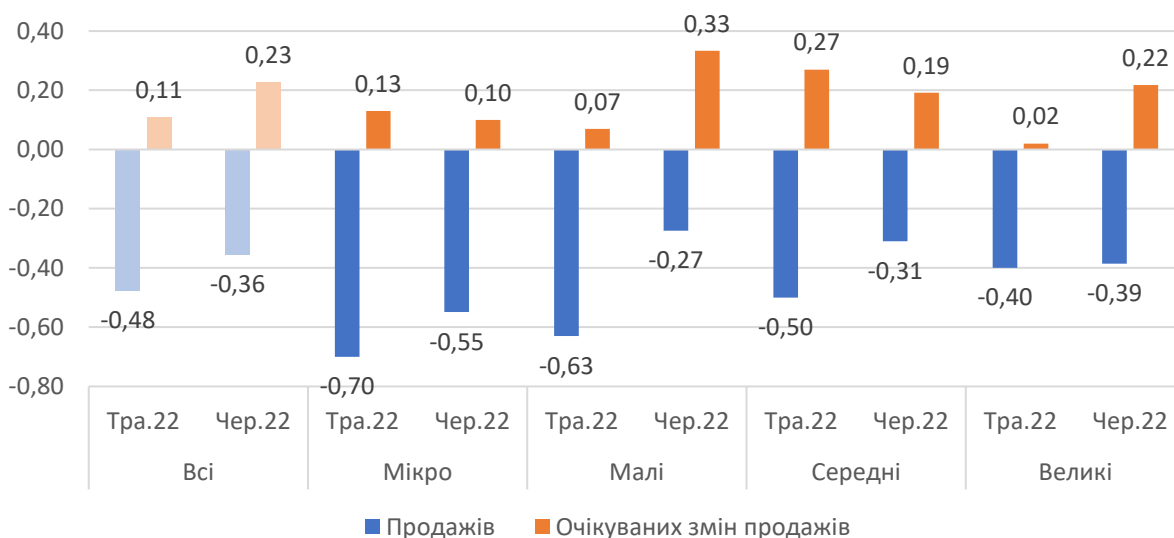
Очікувані зміни продажів

Індекс очікуваних змін обсягів продажів збільшився вдвічі в порівнянні з травнем та становить 0,23 (було 0,11). Із 34,1% до 38,4% збільшилась частка опитаних, що планує збільшення обсягів продажів у наступні три місяці, та з 20,4% до 15,7% зменшилась частка тих, хто очікує їх зменшення. Разом із тим, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, змінився лише незначним чином та становить 45,9% (було 45,6%).

Розмір. Найвищі очікування мають представники малих підприємств, індекс яких становить 0,33. Показники середніх та великих підприємств відрізняються незначним чином: 0,19 та 0,22 відповідно. Найнижчим є показник для мікропідприємств – 0,10.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в м. Києві (0,71) та Київській області (0,71). Натомість у Вінницькій (-0,10), Сумській (-0,35) та Одеській (-0,55) показник від'ємний.

Рис. 7. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни до попереднього місяця

Значення **індексу змін експорту**² дещо погіршилось у порівнянні з травнем та становить -0,48 (було -0,42). Частка підприємств, в яких обсяги експорту збільшилися, зросла з 4,9% до 6,5%, тоді як частка тих, у кого

² Розраховується лише для підприємств-експортерів.

обсяги експорту скоротились, зменшилася з 71,4% до 51,6%. При цьому, із 23,6% до 41,9% збільшилась частка тих, хто не відчув жодних змін.

Розмір. Найнижчим значення індексу змін експорту є для мікро- та великих підприємств: -0,59 та -0,55 відповідно. Показник середніх підприємств є дещо кращим та становить -0,49. Найвищим, хоча і від'ємним, є показник малих підприємств: -0,20.

Регіон. У регіональному розрізі найвищі показники індексу змін експорту є для Івано-Франківської, Тернопільської, Чернігівської та Вінницької областей та дорівнюють нулю. Найнижчим значення є для Сумської та Полтавської областей (-1).

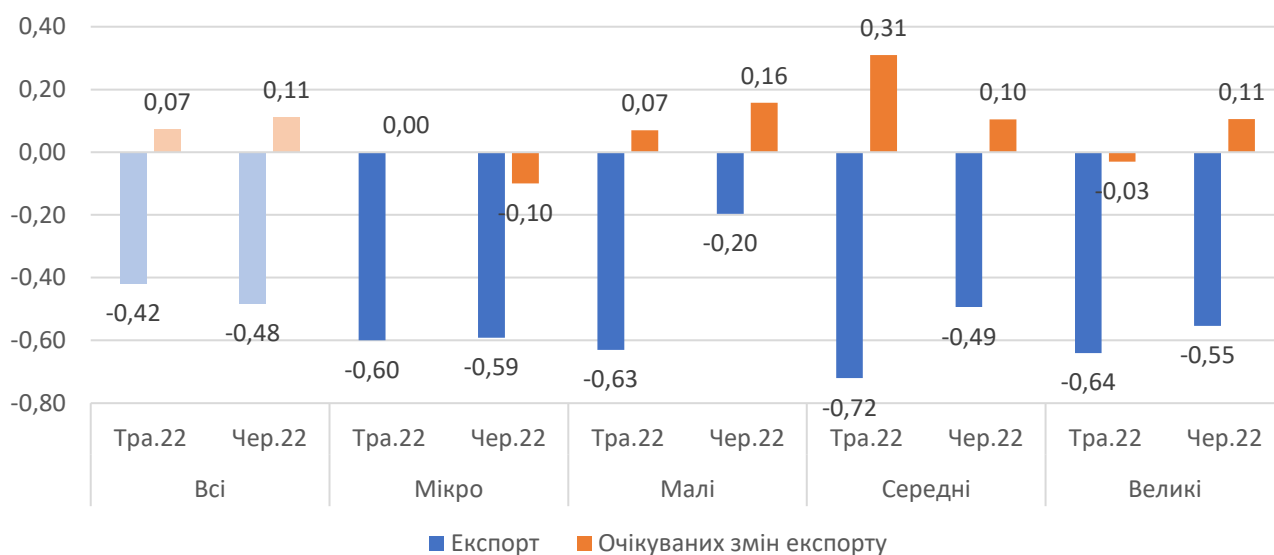
Очікувані зміни експорту

Значення *індексу очікуваних змін експорту* при цьому збільшилося з 0,07 в травні до 0,11 в червні 2022 року. З 27,6% до 24,5% зменшилась частка опитаних, які очікують на збільшення експорту в найближчому майбутньому. Водночас, 14,4% вважають, що обсяги експорту зменшуватимуться (було 14,6%). З 57,8% до 61,1% збільшилась частка тих, хто не очікує жодних змін.

Розмір. Найвищими показники індексу очікуваних змін експорту є для малих підприємств – 0,16. Показники середніх та великих підприємств відрізняються незначним чином – 0,10 та 0,11 відповідно. Водночас, найнижчим та єдиним від'ємним показник індексу є для мікропідприємств: -0,10.

Регіон: Найвище значення індексу очікуваних змін експорту зафіксовано для Київської області (0,53). Найгіршими є очікування в представників бізнесу Сумської області (-1).

Рис. 8. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни до попереднього місяця

Індекс запасів сировини збільшився з -0,62 до -0,41. Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, збільшилася з 2,3% до 6,9%, тоді як 67,4% до 46,9% зменшилась частка опитаних, що вказали на їх зменшення. 46,3% повідомили, що в порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось (30,2%).

Розмір. Найнижчим індекс запасів сировини є для мікро- (-0,53) та середніх (-0,48) підприємств. Показник великих підприємств становить -0,35. Найвищим є показник малих підприємств - -0,28.

Регіон. У регіональному розрізі зменшення запасів сировини найменше торкнулось Рівненської області, де значення індексу дорівнює нулю. Показники всіх інших областей мають від'ємне значення, та найнижчим є показник Чернівецької області: -0,76.

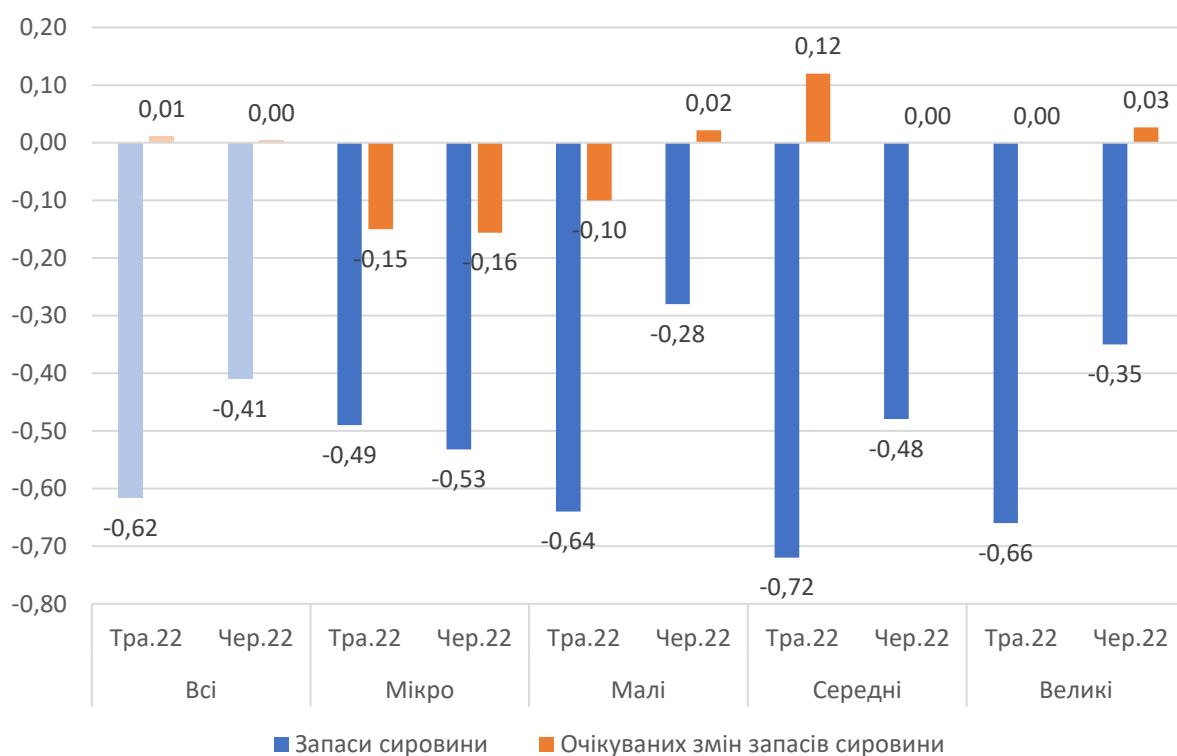
Очікувані зміни запасів сировини

Водночас, на наступні три місяці опитані підприємці майже не очікують змін цього показника: *індекс очікуваних змін запасів готової продукції* дорівнює нулю (0,01 у травні). При цьому, якщо в травні кількість респондентів, які вважали, що запаси готової продукції збільшуватимуться/або зменшуватимуться, була однаковою та становила по 23,3%, то в червні розподіл дещо змінився та становить 21,9%/22,2% відповідно. З 53,3% до 55,9% збільшилась частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться.

Розмір. Індекс очікуваних змін запасів сировини для малих, середніх та великих підприємств відрізняється незначним чином та становить 0,02, 0,00 та 0,03 відповідно та є від'ємним для мікропідприємств: -0,16.

Регіон. Найвищим індекс очікуваних змін запасів сировини є для Запорізької області та становить 0,53. Найнижчим значення індексу є для Черкаської області: -0,64.

Рис. 9. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни до попереднього місяця

Індекс запасів готової продукції істотно збільшився та становить -0,17 (було -0,33). З 49,6% до 31,6% зменшилась частка респондентів, що повідомили про зменшення запасів готової продукції, тоді як для 20,0% опитаних вони збільшились (15,5% у травні). З 48,4% до 34,9% збільшилась частка респондентів, що зовсім не відчували змін.

Розмір. Найвищим та єдиним додатним значенням показник запасів готової продукції є для малих підприємств та становить 0,08. Для мікропідприємств це значення становить -0,02. Водночас показник відрізняється незначним чином у середніх (-0,20) та великих підприємств (-0,27).

Регіон. Серед бізнесу різних регіонів найбільше скорочення цих запасів спостерігається в Івано-Франківській та Кіровоградській областях (відповідний індекс склав -0,60 та -0,83), а найвищим значення є для Сумської (0,29), Закарпатської (0,25) та Волинської (0,23) областей.

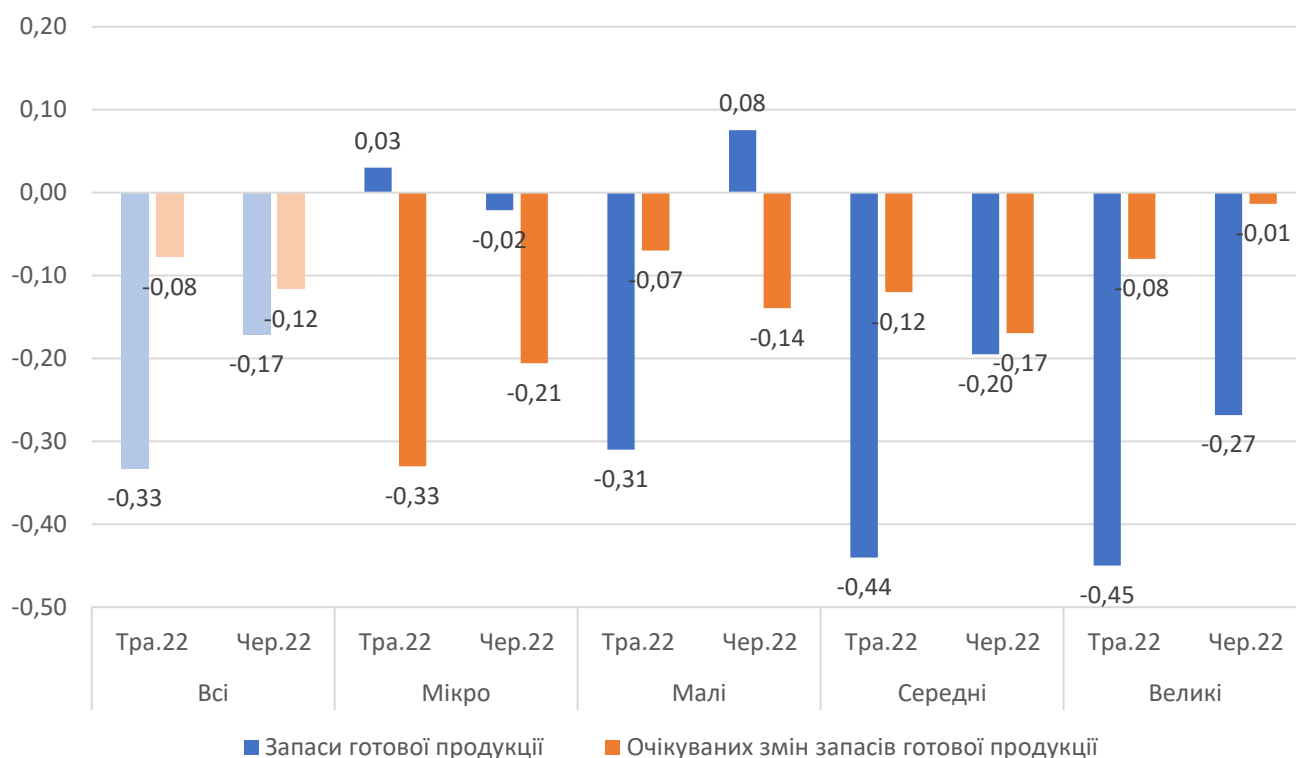
Очікувані запаси готової продукції

Індекс очікуваних запасів готової продукції зменшився з -0,08 до -0,12. З 23,5% до 27,9% збільшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці зменшуватимуться, тоді як частка тих, хто очікує на їх збільшення, зросла з 11,5% до 15,1%. Більше половини опитаних, 57,1%, вважають, що не відбудеться жодних змін (у травні таких було 65%).

Розмір. Значення показника незначним чином відрізняється у малих (-0,14), середніх (-0,17) та мікро- (-0,21) підприємств, та є найвищим для великих підприємств (-0,01).

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Черкаської області та становить 0,58. Значення для Чернівецької (-0,40), Одеської (-0,42), Чернігівської (-0,44) та м. Києва (-0,45) найнижчі.

Рис. 10. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни до попереднього місяця

Індекс нових замовлень у червні порівняно з травнем збільшився з -0,52 до -0,30. Відсоток опитаних, що повідомили про зменшення кількості нових замовлень за минулий місяць, зменшився з 67,8% до 43,9%. Відсоток тих, у кого кількість замовлень зросла, збільшився лише на одну десяту - 14,3% до 14,4%. При цьому, удвічі, з 17,8% до 41,7%, збільшилась частка тих, хто не відчув змін.

Розмір. Розподіл у залежності від розміру підприємств є майже однаковим для малих (-0,26) та середніх (-0,25) підприємств. Значення великих підприємств становить -0,30, а показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,48.

Регіон. Серед різних регіонів нові замовлення найбільше скоротилися в Запорізькій (-0,68) та Івано-Франківській (-0,67) областях, у той час як у Рівненській (0,18) та Вінницькій і Черкаській (по 0,09 кожна) областях найбільше зросли.

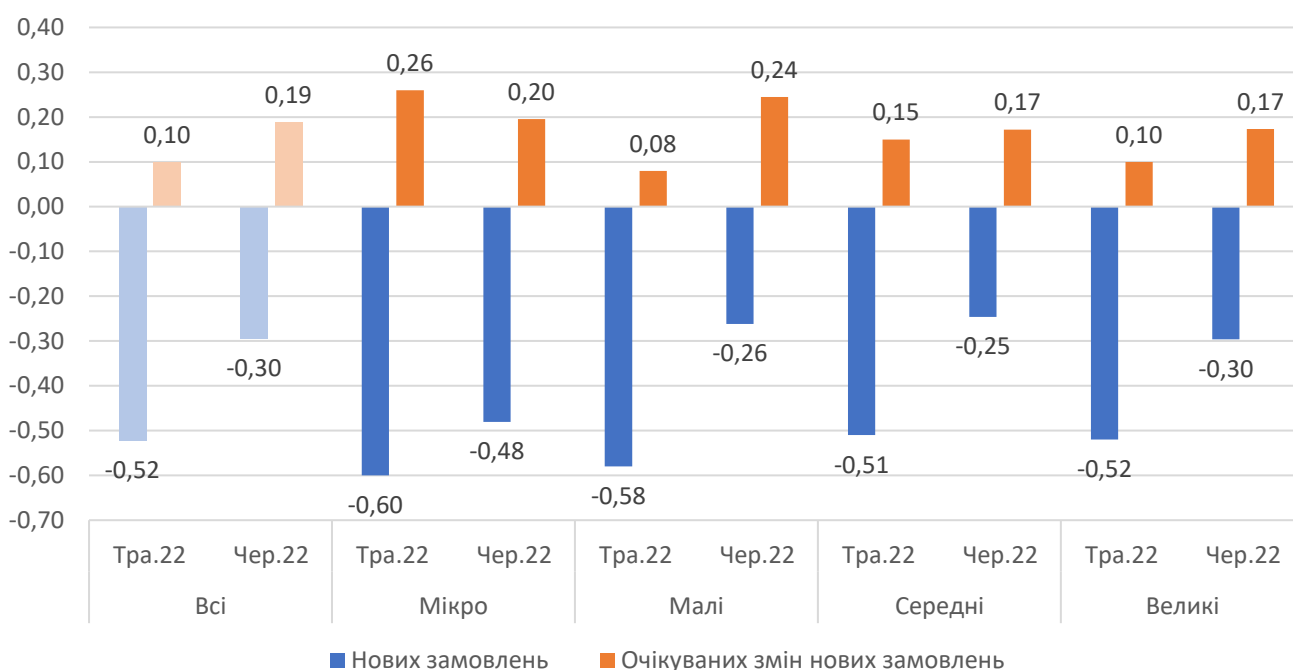
Очікувані зміни нових замовлень

У наступні три місяці бізнес очікує значних покращень: *індекс очікуваних змін портфеля замовлень* є додатним та збільшився з 0,10 до 0,19. З 35,5% до 37,3% збільшилась частка тих, хто очікує на збільшення цього показника, тоді як з 19,8% до 17,8% зменшилась частка тих, хто вважає, що кількість замовлень зменшиться. 44,9% проти 44,7% опитаних не очікують жодних змін у наступні три місяці.

Розмір. Показник очікувань є однаковим та найнижчим для великих та середніх підприємств і становить 0,17. Показник мікропідприємств становить 0,20, а значення малих підприємств є найвищим – 0,24.

Регіон. У Дніпропетровській (0,60) та Черкаській (0,58) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує збільшення нових замовлень. Разом із цим, у Сумській (-0,38) та Одеській (-0,40) областях найбільше переважають очікування зменшення кількості нових замовлень.

Рис. 11. Індекси змін нових замовлень

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни до попереднього місяця

Значення *індексу дебіторської заборгованості* зменшилось з 0,15 до 0,03. При цьому, із 34,3% до 22,8% зменшилась частка опитаних, які повідомили про збільшення дебіторської заборгованості, тоді як з 17,5% до 19,5% зменшилась частка тих, для кого вона зменшилась. З 48,1% до 57,7% збільшилась частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць.

Розмір. Найвищим показник дебіторської заборгованості є для малих підприємств (0,10). Водночас для мікропідприємств цей показник є найнижчим (-0,04).

Регіон. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в м. Києві, де відповідний індекс склав 0,64, а найбільше зменшення – в Одеській області (-0,55).

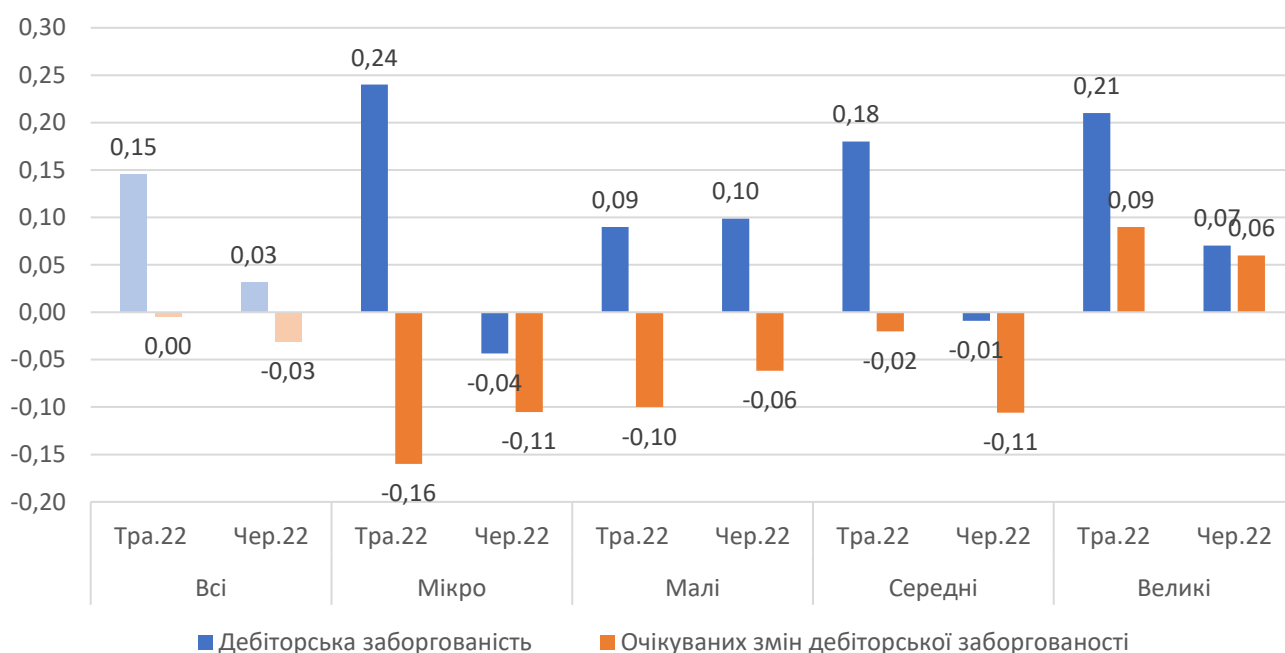
Очікувані зміни дебіторської заборгованості

На наступні три місяці 11,1% опитаних очікують на збільшення цього показника (було 10,2%), а частка тих, хто очікує на його зменшення, збільшилась з 14% до 16,6%. З 75,8% до 72,4% зменшилась частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться. *Індекс очікуваної дебіторської заборгованості* зменшився з нуля до -0,03.

Розмір. При цьому єдиним додатним значенням є показник для великих підприємств, який становить 0,06. Для всіх інших підприємств значення є від'ємним, але найнижчим є показник для мікро- та середніх підприємств (по -0,11 кожний).

Регіон. У регіональному розподілі найбільше значення показує м. Київ (0,33). Найнижче значення показника для Полтавської області - -0,55.

Рис. 12. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ*Зміни до попереднього місяця*

Індекс кредиторської заборгованості зменшився порівняно з травнем з 0,10 до 0,01. З 28,8% до 19,6% зменшилась частка опитаних, які повідомили про збільшення кредиторської заборгованості, тоді як частка тих, для кого вона зменшилась, змінилась лише незначним чином, збільшившись із 17,6% до 17,9%. З 53,6% до 62,5% збільшилась частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць.

Розмір. Найнижчим індекс кредиторської заборгованості є для середніх підприємств, він же і єдиний від'ємний: -0,03. Показники малих (0,04) та великих (0,05) підприємств відрізняються лише незначним чином, а показник мікропідприємств є дещо нижчим та становить 0,02.

Регіон. Кредиторська заборгованість найбільшою мірою зросла для підприємств м. Києва (значення відповідного індексу складає 0,41), а найбільше зменшилась для бізнесу Одеської (-0,52) та Сумської (-0,54) областей.

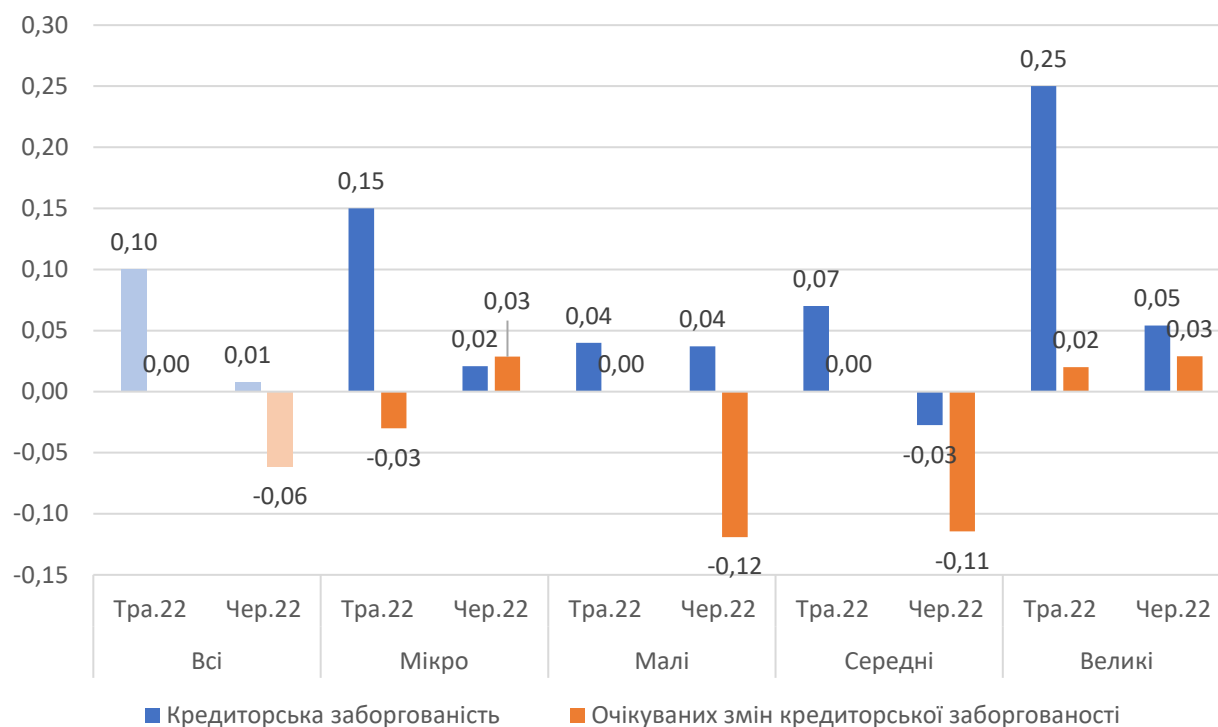
Очікувані зміни кредиторської заборгованості

Індекс очікуваної кредиторської заборгованості є від'ємним та зменшився з нуля до -0,06. Якщо в травні частки респондентів, які очікують збільшення або зменшення кредиторської заборгованості були однаковими та складали по 11,7%, то в червні їх відсоток становить 19,6% та 17,9% відповідно. З 76,7% до 62,5% зменшилась частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться.

Розмір. Для великих та мікропідприємств індекс очікувань є однаковим та додатним і становить 0,03. Водночас для малих та середніх підприємств значення відрізняється лише незначним чином та становить -0,12 та -0,11 відповідно.

Регіон. У регіональному розподілі показники очікувань є найвищими для Запорізької області (0,24) та найнижчими для Одеської та Сумської областей (-0,44 кожний).

Рис. 13. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни до попереднього місяця

Індекс податкової заборгованості в червні 2022 року становить -0,09. Частка підприємств, що повідомили про зменшення податкової заборгованості за минулий місяць, становить 18,9%, тоді як для 12,3% вона збільшилась. 68,8% вважають, що жодних змін не відбулось.

Розмір. Найнижчим індекс податкової заборгованості є для середніх підприємств: -0,16. Показник мікро- та великих підприємств є однаковим та становить -0,04. Показник малих підприємств є єдиним із додатним значенням та становить 0,03.

Регіон. Податкова заборгованість найбільшою мірою зросла для підприємств м. Києва (0,28), а найбільше зменшилась для бізнесу Запорізької області (-0,40).

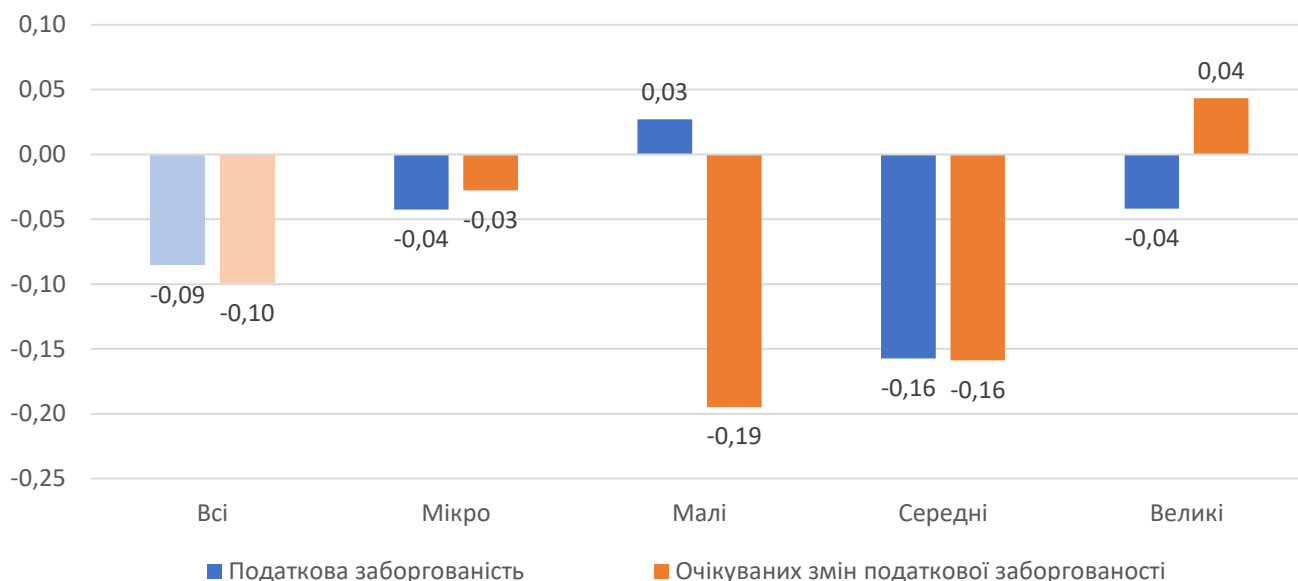
Очікувані зміни податкової заборгованості

Індекс очікуваної податкової заборгованості є від'ємним та становить -0,10. 17,3% опитаних прогнозують зменшення податкової заборгованості, тоді як лише 6,9% очікують її збільшення. 75,8% опитаних не очікуює змін.

Розмір. Найвищим показник очікувань є для великих підприємств, він же має і єдине додатне значення – 0,04. Показник мікропідприємств становить -0,03. Водночас показники малих (-0,19) та середніх (-0,16) підприємств не надто відрізняються, хоча значення малих при цьому є найнижчим.

Регіон. У регіональному розподілі показники очікувань є найвищими для Запорізької області (0,24), а найнижчими для Сумської (-0,60) області.

Рис. 14. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни до попереднього місяця

Індекс кількості працівників на підприємстві збільшився з -0,54 до -0,30. З 57,8% до 36,1% зменшилась частка опитаних респондентів, що повідомили про зменшення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях підприємства. Водночас з 1,9% до 7,2% збільшилась частка тих, хто вказав на їх збільшення. Для 56,7% нічого не змінилось за минулий місяць (було 40,3%).

Розмір. Найнижчим цей показник є для малих підприємств: -0,22. Для мікро- та середніх підприємств значення не відрізняється та становить -0,32. Показник великих підприємств становить -0,31.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим є показник зайнятості для Рівненської та Чернігівської областей (0,05 кожна). Найнижчими є значення для Запорізької (-0,79) та Київської (-0,59) областей.

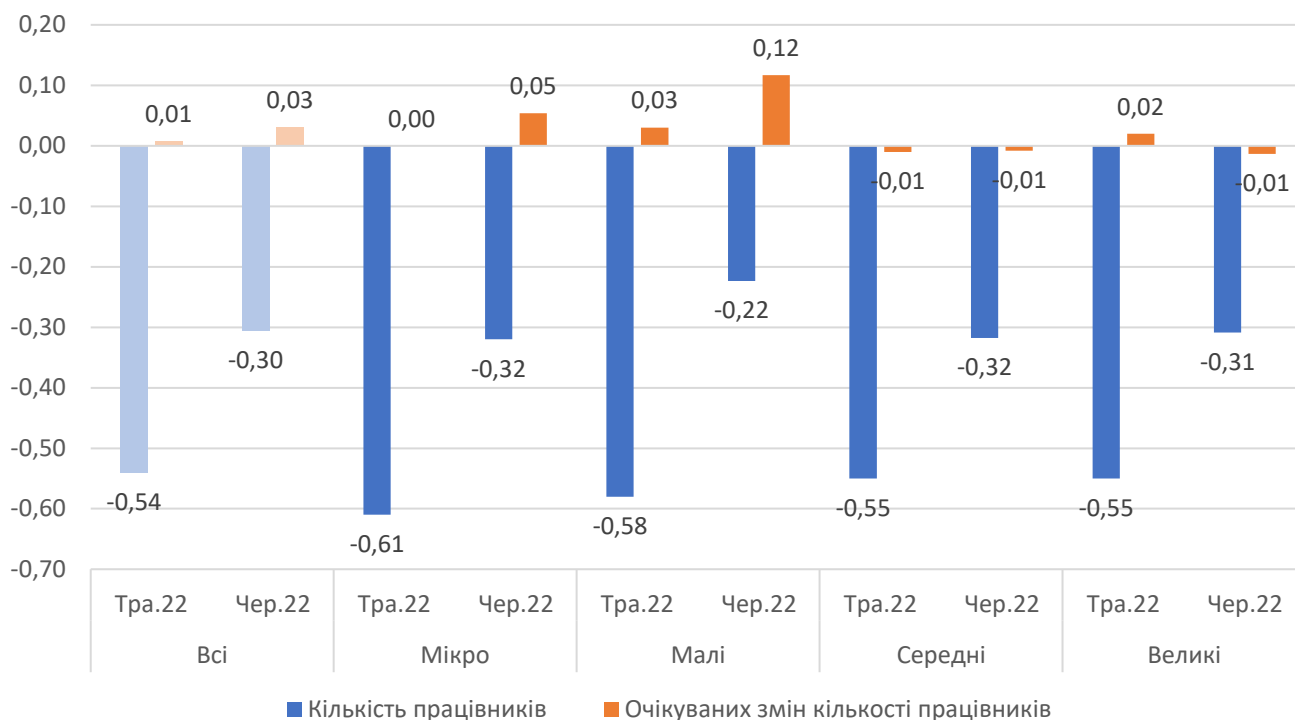
Очікуванні зміни кількості працівників

У майбутні три місяці підприємці та керівники підприємств очікують деякого поліпшення ситуації: *індекс змін кількості працівників* збільшився з 0,01 до 0,03. При цьому, якщо в травні відсоток опитаних, які вважали, що кількість працівників збільшиться або зменшиться, був майже однаковим та становив 15,9% та 14,1%, відповідно, то в червні цей розподіл становить 17,4% та 14,0% відповідно. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, незначним чином зменшилась, з 69,9% до 68,6%.

Розмір. При цьому показники великих та середніх підприємств не відрізняються, мають від'ємне значення та становлять -0,01, показник мікропідприємств становить 0,05, водночас значення малих підприємств є найбільшим та становить 0,12.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Запорізької області: - 0,53. Найнижчим він є в Одеській області: -0,45.

Рис. 15. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни до попереднього місяця

Індекс кількості працівників у вимушених відпустках, хоча і залишився додатним, проте істотно зменшився, з 0,35 в травні до 0,05 в червні. Удвічі, з 48,7% до 21,6%, зменшилась частка представників бізнесу, які повідомили про збільшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках. Водночас, з 11,6% до 14,6% збільшилась частка тих, хто вказали на їх зменшення. З 39,6% до 63,7% збільшилась частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась.

Розмір. Залежно від розміру ситуація є найгіршою для мікропідприємств, у яких відповідний індекс складає 0,31. Водночас, для малих, середніх та великих підприємств значення індексу відрізняється лише незначним чином – 0,06, 0,02 та 0,04 відповідно.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів таке збільшення спостерігається в Закарпатській (0,58) та Запорізькій (0,53) областях, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють в Одеській області (-0,50).

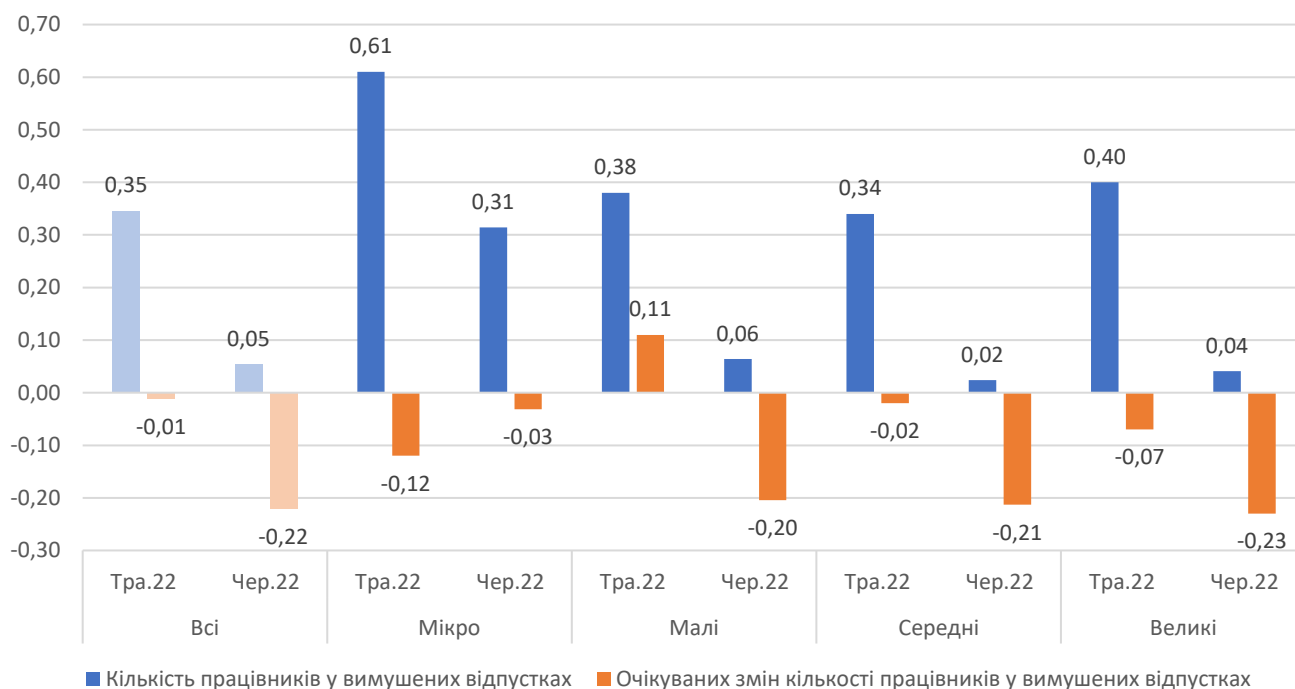
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Індекс очікуваних змін кількості працівників у вимушених відпустках також істотно зменшився, з -0,01 до -0,22. Відсоток тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві зменшиться, збільшився з 13,8% до 25,9%, що істотно перевищує відсоток тих, хто вважає, що кількість працівників у вимушених відпустках збільшиться - 6,3% (було 13,4%). Проте з 72,7% до 67,7% зменшилась частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться.

Розмір. Малі підприємства найбільше очікують зростання кількості працівників у вимушених відпустках, їхній індекс становить -0,03. Показники малих (-0,20), середніх (-0,21) та великих (-0,23) підприємств відрізняються незначним чином та є істотно нижчими за найвищий показник.

Регіон. При цьому, у Закарпатській області бізнес найбільше очікує збільшення кількості працівників у вимушених відпустках (відповідний індекс дорівнює 0,11), а в Запорізькій області (-0,59) та в м. Києві (-0,58), навпаки, найбільше переважають очікування, що таких працівників стане менше.

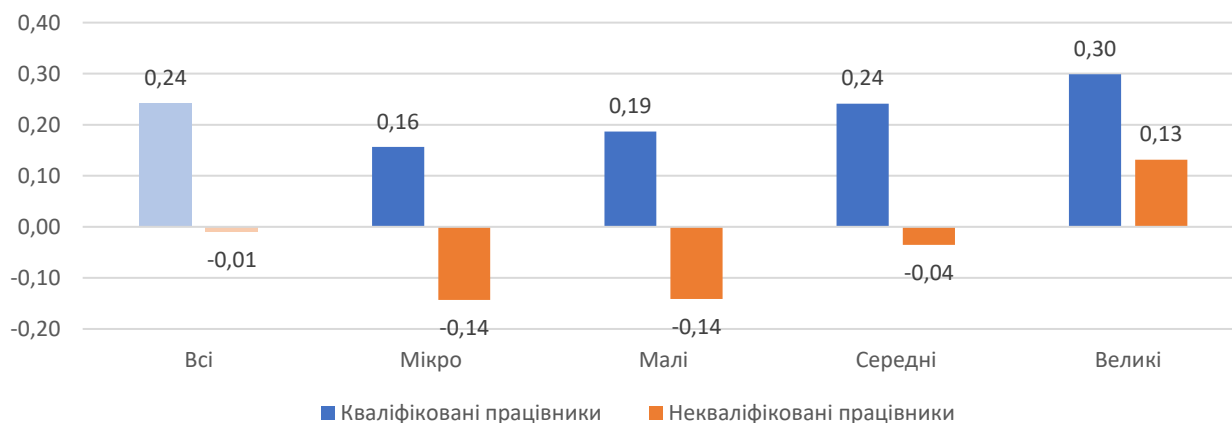
Рис. 16. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

Індекс кваліфікованих працівників має додатне значення (0,24) у порівнянні з Індексом некваліфікованих працівників, де значення є від'ємним, хоча і близьким до нуля, та становить -0,01. Це свідчить про те, що підприємці мають більші складнощі з пошуком кваліфікованої робочої сили. Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, є більшою (29,7%) ніж частка тих, хто відчуває складнощі з пошуком некваліфікованих працівників (16,8%). Водночас, відсоток тих, хто вказав, що некваліфікованих працівників знайти легше (20,4%), втричі перевищує тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників (6,6%). Варто зазначити, що при цьому частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих працівників (63,6%), лише незначним чином більша за тих, для кого нічого не змінилось у ситуації з пошуком некваліфікованих працівників (62,8%).

Рис. 17. Індекси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Розмір. Від розміру підприємства залежить пошук кваліфікованих працівників: легше шукати мікро- (0,16) та малим (0,19) підприємствам, а важче середнім (0,24) та великим (0,30) підприємствам. Індекс складнощів у пошуку некваліфікованих працівників є однаковим для мікро- та малих підприємств і становить -0,14, показник середніх підприємств становить -0,04, єдине додатне значення у великих підприємств: 0,13.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати кваліфікованих працівників у Чернігівській (-1) та Вінницькій (-0,05) областях. Найскладніше в Полтавській (0,54) та Дніпропетровській (0,67) областях. Складнощів із пошуком некваліфікованих працівників не відчують у Чернігівській (-1) та Сумській (-0,69) областях, тоді як у Дніпропетровській (0,44) та Одеській (0,50) областях існують найбільші складності з пошуком некваліфікованої робочої сили.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми бізнесу під час війни

У червні 2022 року для опитаного бізнесу найбільшою проблемою став брак палива: про неї повідомили 74% підприємств. Ця частка суттєво зросла в порівнянні з травнем 2022 року, коли брак палива, хоча і був однією з основних проблем для бізнесу, перешкоджав 54% підприємств. На друге місце з достатньо сильним відривом вийшла проблема зростання цін на сировину або матеріали. На неї вказали 57% опитаних підприємств, що практично не відрізняється від результатів травня 2022 року, за який зростання собівартості виробництва і товарів було проблемою для 55% респондентів і також було однією з найпоширеніших проблем для бізнесу.

Рис. 18. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Половина підприємств (51%) повідомляє про складнощі з перевезенням сировини або готових товарів територією України. Ця проблема знаходиться на третьому місці серед перешкод для бізнесу. У червні 2022 року про неї повідомляли дещо частіше ніж у травні (44%). На четверте місце вийшла проблема зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств. На це скаржитися 43% опитаного бізнесу – так само, як і в попередньому місяці.

Близько третини опитаних підприємств повідомляють про такі проблеми, як брак обігових коштів (35%), брак робочої сили через призов працівників або їх виїзд з регіону (34%) та на те, що працювати небезпечно (30%). Зазначимо, що частки бізнесу, який відчуває брак робочої сили та говорить про те, що працювати небезпечно, дещо зменшились протягом місяця: у травні 2022 року вони складали, відповідно, 39% та 34%.

Двадцять п'ять відсотків бізнесу сказали, що для них проблемою є заборона імпорту сировини або матеріалів з інших країн. Про пошкодження майна повідомили 13% респондентів, а про перебої з електро-, водо- або теплопостачанням – 12%. При цьому частка підприємств, які повідомляють про пошкодження

майна, зросла порівняно з травнем 2022 року (тоді вони складали 7%). Окремі підприємства додали і власні варіанти проблем. Називали, зокрема, корупцію, втручання податкових і контролюючих органів, низьку платоспроможність населення, надмірний розрив між офіційним та ринковим курсом іноземних валют, призупинення відшкодування ПДВ та інші проблеми. І лише 3% підприємств повідомили в червні 2022 року, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Проблеми для бізнесу різного розміру. Бізнес різних розмірів зіштовхується з різними проблемами, спричиненими російською агресією, у різній мірі. Мікропідприємства відрізняються від бізнесу більшого розміру тим, що лише для цієї категорії за розміром проблема браку палива не вийшла на перше місце в червні 2022 року. Тут найбільш негативний вплив має зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств – про це говорять 63% представників мікробізнесу. Натомість проблема браку палива разом із проблемою подорожчання сировини знаходяться на другому місці для мікропідприємств – про обидві ці проблеми повідомляє по 58% керівників таких підприємств.

Для порівняння, у підприємств малого, середнього та великого розміру на перше місце вийшла проблема браку палива. Найчастіше на неї вказують середні підприємства (80% із них). Разом із тим, важливість проблеми зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств, яка стала головною перешкодою для мікробізнесу, зменшується зі збільшенням розміру підприємств. Серед підприємств малого розміру на неї вказують 48% опитаних, середнього – 39%, а великого – 29%. З іншого боку, великі підприємства частіше від бізнесу менших розмірів скаржаться на заборону імпорту сировини: з цією проблемою зіштовхнулися 37% із них, тоді як серед представників мікро-, малого та середнього бізнесу – від 13% до 24%.

Також варто зазначити, що для підприємств малого розміру більшою мірою ніж для інших категорій підприємств за розміром, включаючи мікробізнес, актуальна проблема браку співробітників через їхній виїзд чи призов на військову службу: про це повідомили 43% малих підприємств. А мікробізнес частіше від решти бізнесу за розміром повідомив про такі проблеми, як пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій (17%) та перебоїв з електро-, водо- або теплопостачанням (21%).

Проблеми бізнесу за регіонами. У регіональному розрізі також спостерігаються відмінності у впливі проблем, спричинених повномасштабним вторгненням росії³. Зокрема, про проблему браку палива, яка вийшла на перше місце в Україні загалом, повідомляють неоднакові частки опитаних у різних областях. Якщо в Івано-Франківській та Кіровоградській областях на неї скаржаться всі респонденти (по 100%), а в більшості інших областей понад 75%, то в Дніпропетровській області та в м. Києві частки таких підприємств найменші: 20% та 14% відповідно.

Зростання цін на сировину та матеріали найгостріше відчуває бізнес Івано-Франківської та Рівненської областей, де по 91% опитаних вказали на цю проблему, а також Сумської області, де таких було 89%. У Чернівецькій (82% опитаних) та Волинській (78%) областях найчастіше говорять про складнощі з перевезенням товарів територією України. Зменшення попиту на продукцію та послуги найбільше торкнулося підприємств Волинської (65%), Вінницької (64%) та Хмельницької областей (61%). Також ця проблема торкнулася більше 50% підприємств Чернігівської, Одеської, Сумської і Закарпатської областей.

Брак обігових коштів найгостріше відчувається серед бізнесу м. Києва (59%), а також Рівненської (55%) та Волинської (52%) областей. Також у Києві частіше ніж в інших регіонах вказують на брак робочої сили внаслідок призову чи виїзду співробітників (77% респондентів) та на те, що працювати небезпечно (86%). Про проблему виїзду співробітників також часто повідомляють у Львівській області (65%), а про небезпеку, пов'язану з роботою, у Дніпропетровській (70%) та Вінницькій (68%) областях.

Заборона імпорту сировини з-за кордону найбільше торкнулася опитаних підприємств із Тернопільської (73%) та Чернівецької (65%) областей. У свою чергу, про пошкодження майна або товару внаслідок бойових

³ До порівняння не включено регіони, де не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

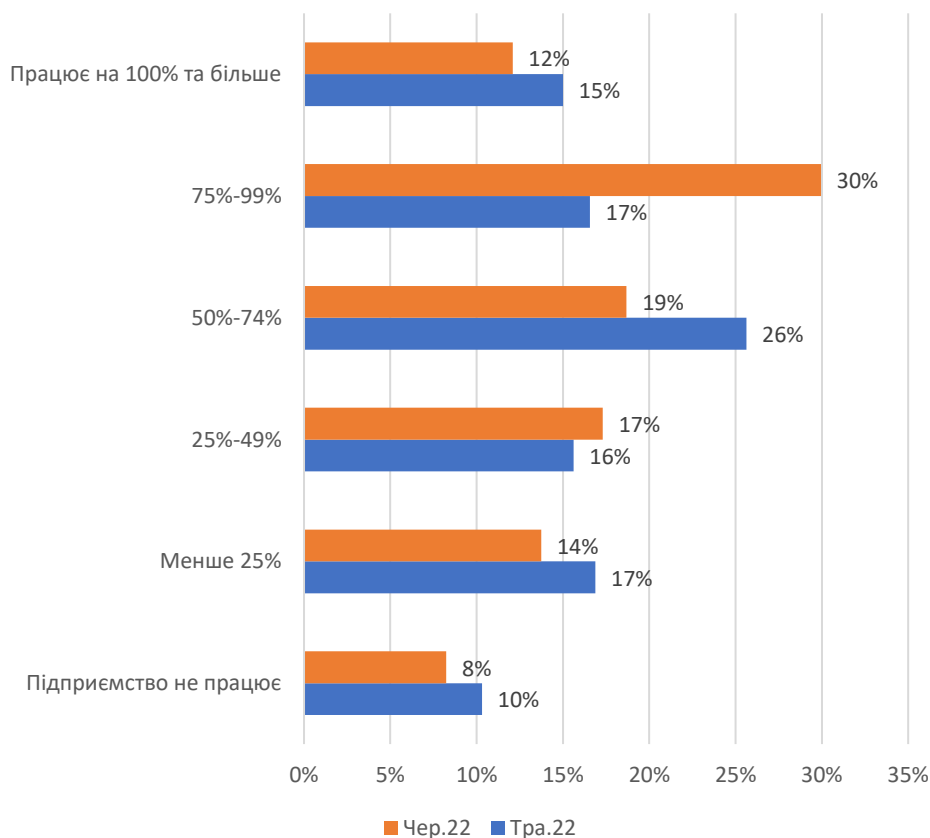
дій та про перебої з електро-, водо- або теплопостачанням найчастіше повідомляють у Чернігівській (58% та 63% опитаних відповідно) та Одеській (52% та 57% відповідно) областях.

Вплив війни на обсяги виробництва

Близько 8% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Це приблизно на рівні результату попереднього місяця (10%), що може свідчити про повільне відновлення виробництва серед тих підприємств, які повністю припиняли роботу. На противагу цьому, у червні 12% опитаних працюють на 100% та більше відсотків порівняно з довоєнними обсягами (майже на рівні травня – 15%).

Майже вдвічі зросла частка підприємств, які працюють майже на повних обсягах виробництва (на 75 – 99% від довоєнних масштабів) – з 17% у травні до 30% у червні. Це може вказувати на швидше відновлення обсягів виробництва серед частини опитаних підприємств. При цьому скоротилася частка підприємств, які працюють на рівні менш ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва (з 17% до 14%) та на рівні 50 - 74% (з 26% та 19%).

Рис. 19. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

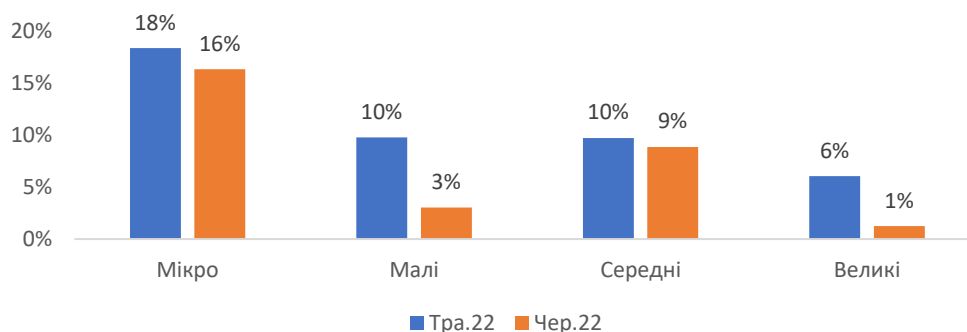
Результати для бізнесу різного розміру і галузей⁴. Представники мікробізнесу найбільше відчують вплив війни на виробництво. Як і під час попередньої хвилі, серед мікропідприємств найвища частка бізнесів, які не працюють (16% у червні проти 18% у травні). Однак також висока частка неактивних середніх підприємств (9% у червні проти 10% травня). Водночас серед великих підприємств лише 1% не працює (6% у травні). Серед малих підприємств відповідний показник теж є низьким – лише 3% опитаних не працюють (10% у травні). Саме серед малого бізнесу найвища частка суб'єктів, які зберігають виробництво на рівні 100% та більше – 14% опитаних. Також висока частка повністю завантажених підприємств серед середніх та

⁴ Аналіз результатів недоступний для сектору торгівлі через недостатню наповнюваність підвибірки.

великих суб'єктів (13% та 12%). При цьому для мікропідприємств відповідний показник становить лише 6%, що лише підтверджує більший вплив війни на мікробізнес.

Отримані результати підтверджують певні секторальні відмінності. Наприклад, не працюють 9% промислових підприємств та 10% представників сфери послуг. Водночас серед сільськогосподарського бізнесу відсутні суб'єкти, які припинили роботу. Окрім того, менше як на 25% від довоєнних обсягів працюють 15% промислових підприємств, 10% сільськогосподарських та лише 7% із послуг. Для порівняння, серед представників послуг та сільського господарства 20% респондентів працюють на 100% та більше, а серед промислових – лише 11%. Таким чином, виробничий сектор міг найбільше постраждати серед проаналізованих видів діяльності.

Рис. 20. Частка підприємств, які припинили діяльність порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Результати за регіонами. У регіональному розрізі найвища частка підприємств, які не працюють, зафіксована в Одеській області – 52%. Також високі частки неробочих підприємств у Запорізькій (21%), Чернігівській (21%), Черкаській (17%), Кіровоградській (15%) та Київській (10%) областях. Високі частки підприємств, які не працюють у регіонах без активних бойових дій, можуть свідчити про вплив війни на основні ринки підприємств, логістику та постачання. На противагу цьому, у західних регіонах знову відсутні суб'єкти, які повністю зупинили роботу. Західні області продовжують демонструвати повне завантаження виробничих потужностей серед багатьох респондентів. Зокрема, на 100% та більше працюють 64% Рівненських та 53% Тернопільських підприємств. При цьому в деяких регіонах зовсім відсутні підприємства, які зберігають на високому рівні обсяги виробництва (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Полтавська, Сумська області та місто Київ).

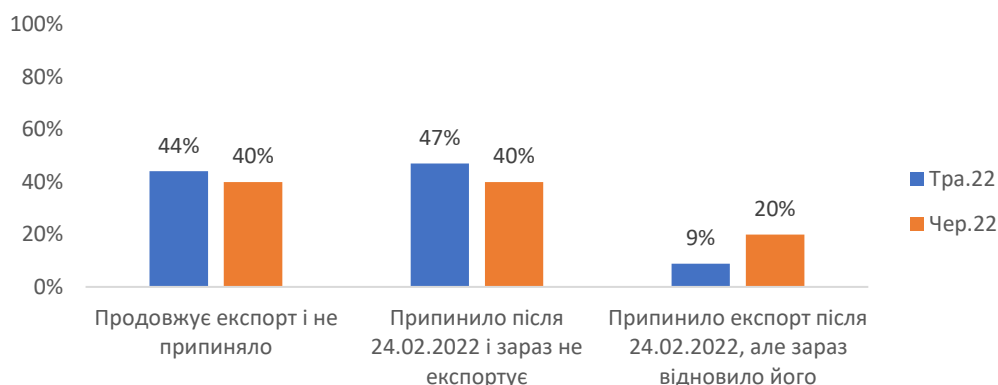
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках другої хвилі опитування 56% опитаних підприємств серед тих, які змогли дати відповідь, були або є експортерами (55% у попередній хвилі)⁵. Наявні відповіді респондентів-експортерів підтверджують, що повномасштабна війна стала вагомою перешкодою для зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, 40% опитаних експортерів припинили експорт після 24 лютого 2022 року і станом на червень не змогли його відновити. При цьому частка таких підприємств скоротилася порівняно з попереднім місяцем на 7 відсоткових пунктів (з 47%). На противагу цьому вдвічі зросла частка підприємств, які припиняли експорт, але відновили його – з 9% до 20%. Це може свідчити, що бізнес активно працює над відновленням експортної діяльності.

Порівняно з попередньою хвилею дослідження майже не змінилася частка підприємств, які хочуть розпочати експорт уперше. Якщо в травні планували запустити експорт 7% респондентів, то в червні – 5%. Це підтверджує, що частина бізнесу зберігає оптимізм щодо майбутнього.

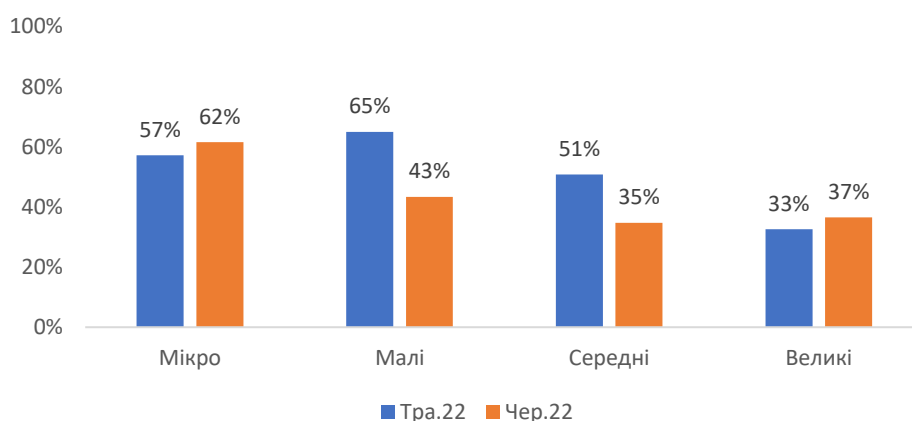
⁵ Слід зауважити, що такий високий рівень залучення бізнесу до експортної діяльності також відображає особливості вибірки для опитування, яка, у першу чергу, відображає найбільші підприємства-представники виробничої промисловості.

Рис. 21. Вплив на експорт діяльність (% опитаних експортерів)

Результати для бізнесу різного розміру та секторів. Результати підтверджують, що експортна діяльність мікро- та малого бізнесу наразі зазнає більших проблем ніж серед середнього та великого бізнесу. Зокрема припинили експорт та не змогли відновити експорт аж 62% мікро- та 43% малих підприємств, але при цьому 35% середнього та 37% великого. Для порівняння, попереднього місяця негативний вплив війни більше відчувався в цілому всім сектором МСП (65% малих та 51% середніх підприємств проти 33% великих у травні). Однак сектор МСП упродовж місяця зміг частково скоротити розрив та відновити свою діяльність.

Рис. 22. Підприємства, які припинили експорт, але не змогли його відновити, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)

Серед опитаних експортерів близько 90% становлять представники переробної промисловості, а для інших секторів вибірка не є репрезентативною. Таким чином, результати щодо експортної діяльності представляють, у першу чергу, ситуацію у виробничому секторі. При цьому суто серед представників промисловості не припиняли експорт 37% опитаних, повністю припинили і не відновили – 43%, а відновили після призупинення – 19%.

Результати за регіонами⁶. Як і під час попередньої хвилі опитування відсутні певні географічні закономірності в розподілі результатів, що підтверджує суттєвий вплив війни на експортерів в усіх регіонах. Зокрема, припинили експортну діяльність та не відновили її 44% експортерів Дніпропетровської, 42% Чернігівської та 46% Вінницької областей. Водночас, у Київській області цей показник становить 33%, а Полтавській – 64%. Це підтверджує, що експортери зазнали впливу війни незалежно від наявності бойових дій на території регіонів. На Закарпатті залишається найнижча частка підприємств, які припинили експорт та не змогли відновити, лише 7% (у травні – 13%).

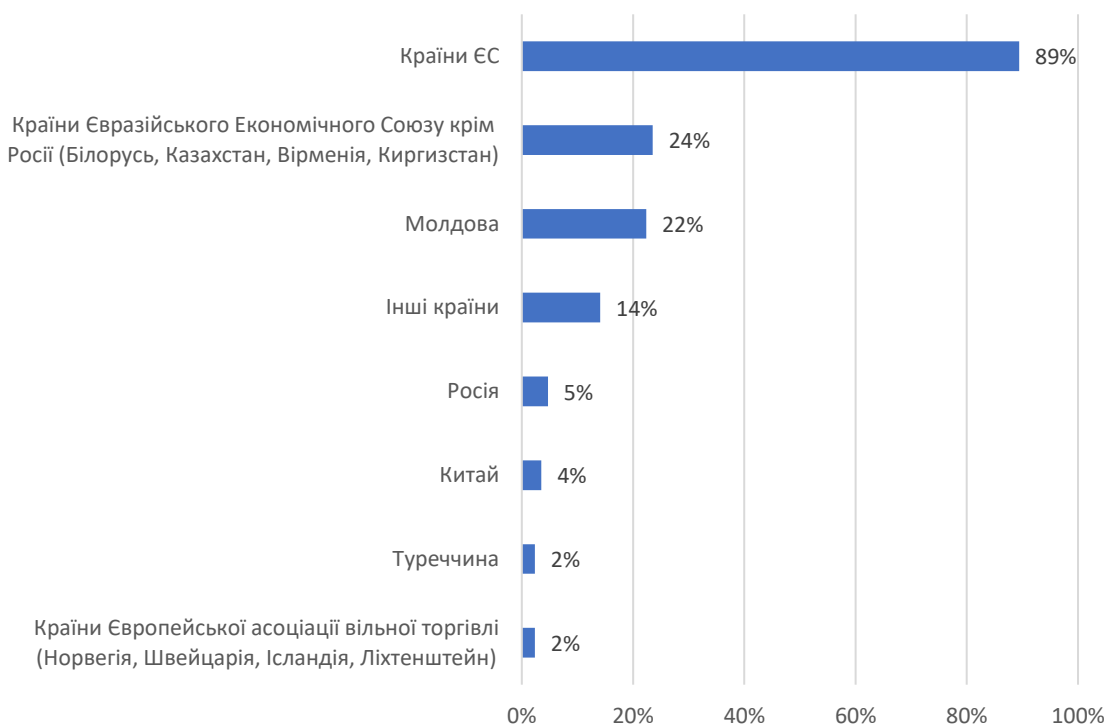
⁶ Для окремих регіонів результати недоступні через недостатню наповнюваність підвибірки.

Основні напрямки експорту

Згідно з результатами опитування, Європейський Союз є головним експортним напрямком для українського бізнесу. За останні три місяці 89% опитаних активних експортерів здійснювали експорт саме до країн ЄС. При цьому ще 2% постачали свою продукцію до країн Європейської асоціації вільної торгівлі. Подібні результати підтверджують, що українські компанії мали більше можливостей зберегти європейський напрямок експорту, зважаючи на військові дії та морську блокаду росією. Окрім цього, 22% підприємств експортували в Молдову, яка сьогодні також є одним із вікон в Європу для експортної діяльності українського бізнесу. При цьому до Китаю експортували лише 4% опитаних, до Туреччини – лише 2%, а до інших країн – 14%.

Слід зауважити, що 24% опитаних експортували до країн Євразійського Економічного Союзу (Білорусі, Казахстану, Вірменії, Киргизстану). Окрім цього, незважаючи на військові дії, 5% експортерів здійснили поставки в росію. Однак подібний результат може бути спричинений закриттям старих контрактів та викривленим сприйняттям часу під час війни. Зокрема, поставки могли бути відправлені ще до початку війни.

Рис. 23. Вкажіть, будь ласка, у які країни Ваше підприємство здійснювало експорт протягом останніх трьох місяців? (% опитаних експортерів, які змогли дати відповідь)

Для порівняння, країни ЄС традиційно були головним напрямком торгівлі українських експортерів відповідно до щорічного дослідження «Спрощення процедур торгівлі в Україні», який готувався в рамках проєкту «Громадська ініціатива «За прозору та чесну митницю»⁷. Зокрема, у 2021 році до ЄС експортували 71% опитаних, а в ЄАВТ – 10%. Окрім цього, часто експорт відбувався до росії (16,6%), Туреччини (13,6%), Китаю (13,9%). Незважаючи на різні методи формування вибірки, можна зробити припущення, що війна змусила скоротити експортні напрямки через виробничі та логістичні проблеми.

⁷ Ангел Є., Кузяків О., Федець І. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу, 2021. Київ, 2022. Див. <http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports?pid=6894>

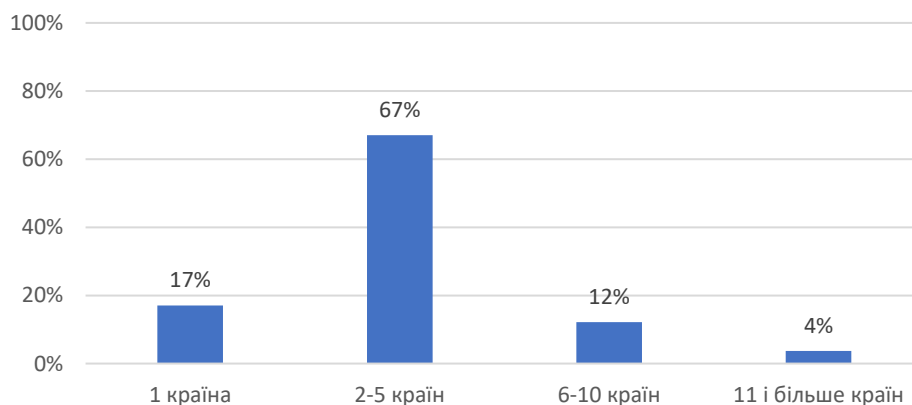
Результати для бізнесу різного розміру та галузей. Європейський Союз залишається головним напрямком експорту для підприємств різного розміру.⁸ У ЄС експортували 94% малих, 90% великих та 88% середніх підприємств. Таким чином, результати за цим напрямком відрізняються незначною мірою. Водночас, зі зростанням розміру підприємств також збільшується ймовірність більше диверсифікованого експорту. Зокрема, в інші країни постачали свою продукцію лише 6% малих підприємств і 16% середніх та великих. Також середні та великі підприємств частіше (19% та 39%) експортували в країни Євразійського Економічного Союзу ніж малі (12%). Крім того, на середні та великі підприємства переважно припадає експорт до ЄАВТ, Туреччини та Китаю.

Необхідно зауважити, що промислові підприємства домінують як у вибірці дослідження в цілому, так і в підвибірці експортерів. Таким чином, загальні результати в цілому відображають ситуацію, насамперед, у переробній промисловості. Водночас аналіз інших секторів є недоступним через недостатню наповнюваність підвибірки.

Кількість торговельних партнерів

Респондентам уперше було запропоновано оцінити кількість країн, до яких вони експортували продукцію впродовж останніх трьох місяців. Більшість опитаних експортерів (67%) експортують до 2-х – 5-ти країн. Водночас до 6-ти – 10-ти країн постачали свою продукцію 12% респондентів-експортерів, а в 11 і більше країн лише 4%. Значна частина опитаних здійснювала поставки лише до одної країни – усього 17% опитаних. Це може свідчити про значну залежність частини бізнесу від обмеженої кількості закордонних ринків. Варто зазначити, що в травні половина експортерів (50%) вказала на зменшення кількості країн призначення експорту порівняно з довоєнним періодом, а лише 30% опитаних не відчули жодних змін. Таким чином, незначна кількість країн призначення в червні може бути наслідком подібного зменшення кількості доступних ринків.

Рис. 24. Кількість країн, до яких підприємство експортувало протягом останніх трьох місяців? (% опитаних експортерів, які змогли дати відповідь)

Результати для бізнесу різного розміру^{9,10}. Експортні можливості підприємств зростають зі зростанням їхнього розміру. МСП часто мають більше покупців на території лише однієї країни. Зокрема, про постачання продукції лише в одну країну вказали 25% малих, 19% середніх та 7% великих підприємств. Подібний розподіл результатів також серед підприємств, які постачають продукцію у дві країни, – 31% малих, 19% середніх та 17% великих. Водночас у більше ніж 5 країн постачають продукцію переважно середні та великі бізнеси.

⁸ Наповнюваність підвибірки є недостатньою для мікропідприємств, тому відсутній аналіз результатів для підприємств такого розміру.

⁹ Результати для мікропідприємств недоступні через недостатню наповнюваність підвибірки.

¹⁰ У підвибірці результати є репрезентативними лише для промисловості.

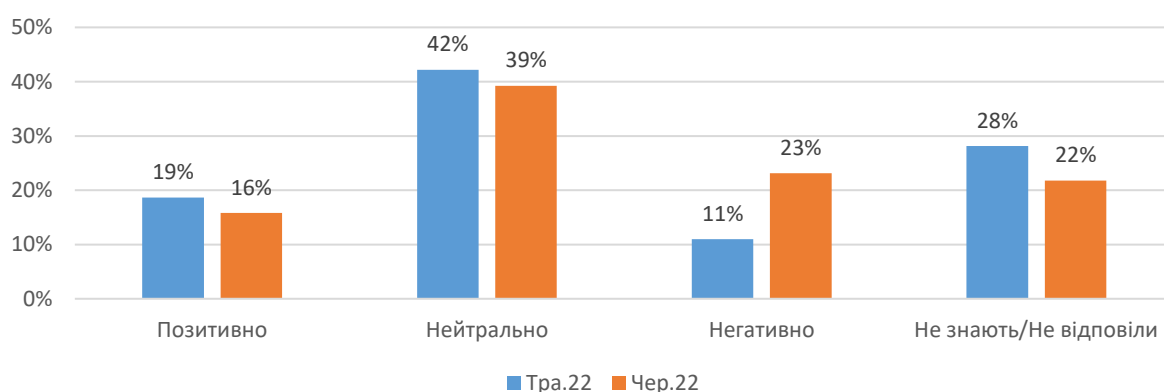
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Опитані представники підприємств уже вдруге оцінили державну політику з підтримки бізнесу. Порівняно з травнем 2022 року в червневому опитуванні зменшилась частка опитаних, які не змогли оцінити цю політику: з 28% до 22%. Натомість зросла частота негативних оцінок державної політики: тоді як у травні 2022 року їх надавали 11% респондентів, у червні відповідна частка склала 23%.

Найпоширенішими оцінками залишаються нейтральні. У червні їх поставили 39% респондентів, 16% оцінили державну політику з підтримки бізнесу позитивно. Частки позитивних та нейтральних оцінок незначно зменшилися порівняно з травнем.

Рис. 25. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Позитивні оцінки підтримці державою бізнесу найчастіше дають підприємства малого (20%) та середнього (17%) розмірів, у той час як серед мікро- та великих підприємств ці частки приблизно вдвічі менші. У свою чергу, представники великих підприємств частіше від решти бізнесу схильні негативно оцінювати державну підтримку бізнесу: негативні оцінки поставили 33% із них, тоді як серед представників підприємств менших розмірів – не більше 25%. Мікробізнес же відзначається найбільшою часткою опитаних, які не змогли дати оцінки державній політиці з підтримки бізнесу: 27%.

У Тернопільській області опитаний бізнес частіше позитивно оцінює державну політику з підтримки бізнесу ніж в інших регіонах. Тут 47% респондентів поставили позитивні оцінки цій політиці, і жоден респондент не поставив негативних. З іншого боку, більше половини опитаних у Кіровоградській (62%), Запорізькій (53%) та Одеській (52%) областях оцінили державну політику з підтримки бізнесу негативно. При цьому в Запорізькій та Кіровоградській областях жоден опитаний не надав позитивних оцінок. Крім того, у Вінницькій області зафіксовано найвищу частку респондентів (45%), які не змогли відповісти на це запитання.

Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни

Український бізнес найбільше чекає на закінчення війни. Говорячи про події та зміни, які б найбільше покращили становище їхнього бізнесу, 90% опитаних назвали такою подією закінчення війни. Далі думки представників бізнесу розходяться. П'ятдесят один відсоток респондентів сказали, що становище їхнього бізнесу покращить деокупація територій України, тому ця зміна вийшла на друге місце серед очікуваних подій і змін для бізнесу.

Незважаючи на те, що брак пального в червні 2022 був найгострішою проблемою для опитаних підприємств, збільшення поставок пального займає третє місце серед очікувань після закінчення війни і звільнення територій України. Такий захід назвали очікуваним 40% представників бізнесу. Близько третини опитаних (35%) очікують на зниження податків та акцизів. Приблизно кожен четвертий респондент вважає, що становище його бізнесу покращить отримання замовлень від держави (28%), спрощення законодавчих

вимог до бізнесу (26%), зменшення корупції (23%) та наявність програм доступних кредитів для бізнесу (23%). Такі варіанти, як спрощення процедур імпорту та розширення переліку критичного імпорту, а також фінансування постраждалому і зруйнованому бізнесу з боку держави обрало менше 20% респондентів.

Рис. 26. Очікувані заходи та зміни, які, на думку опитаних, покращать становище їхнього бізнесу

Окремі респонденти додали власні варіанти очікувань для свого бізнесу. Серед них: уніфікація сертифікації високоточного обладнання в Україні і ЄС, зменшення бюрократичної процедури, можливість чоловікам виїжджати в ділові відрядження за кордон, підготовка кваліфікованих кадрів та повернення кваліфікованих спеціалістів.

У попередньому щомісячному опитуванні, у травні 2022 року, представники підприємств могли назвати власні варіанти очікуваних кроків економічної або регуляторної політики з боку держави, які б покращили ситуацію для їхніх підприємств. У відповідях на це запитання найчастіше звучали очікування податкових та митних пільг, доступних кредитів, спрощення законодавства і митних процедур, отримання державних замовлень та інвестицій на відновлення бізнесу, що постраждав від війни, а також інформації та консультацій щодо нових умов діяльності підприємств під час військового стану. Крім цього, у попередньому опитуванні респонденти часто з власної ініціативи вказували, що, насамперед, Україні потрібно виграти війну і щоб настав мир. Ця відповідь у різних формулюваннях була найбільш поширеною, хоча й виходила за рамки запитання, яке в попередньому опитуванні стосувалося лише економічних або регуляторних заходів.

Очікувані заходи і зміни за розміром підприємств. Закінчення війни є найголовнішим пріоритетом для бізнесу різних розмірів. Найбільші частки керівників підприємств у кожній групі підприємств за розміром обрали цей варіант, відповідаючи на запитання про те, які зміни або події покращили б ситуацію для їхнього бізнесу. Вони склали від 92% серед бізнесу мікро- та малого розмірів до 84% серед великого бізнесу. Разом із цим, саме, з точки зору великого бізнесу, найбільш критичною є деокупація територій України: цього очікують 61% представників цієї групи підприємств. Великі підприємства також відрізняються від меншого

за розміру бізнесу тим, що для них не настільки гостро стоїть питання зниження податків та акцизів. Цього очікують 24% великих підприємств у порівнянні з 37% - 40% підприємств у решті груп за розміром.

Приблизно третина мікро- та малих підприємств хотіли б отримувати замовлення від держави. Це більше ніж серед підприємств середнього та великого розмірів, де таке бажання висловили близько однієї четвертої опитаних. А мікробізнес приділяє більшу ніж інші підприємства увагу зменшенню корупції: цього очікують 33% мікропідприємств, тоді як серед решти груп бізнесу за розміром ця частка не перевищує 26%. Також варто зазначити, що потреба в доступних кредитах для бізнесу зростає разом із зменшенням розміру підприємств. Серед великих підприємств частка тих, що сподіваються отримати доступні кредити, найменша: 16%. Вона поступово збільшується до 20% для середніх підприємств і до 28% для малих, а для мікропідприємств є найвищою: 33%.

Очікувані заходи і зміни за регіонами. У більшості областей від 75% і більше опитаного місцевого бізнесу назвали закінчення війни серед подій і змін, які найбільше їм допоможуть. У деяких областях, таких як Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Тернопільська та Хмельницька, частка бізнесу, що вважає закінчення війни однією з найнеобхідніших подій, сягає 100%. З іншого боку, в Івано-Франківській, Кіровоградській та Чернівецькій областях про закінчення війни говорили не так часто, але і тут частка опитаного бізнесу, який відніс це до першочергових змін, перевищує 50%.

З іншого боку, в Івано-Франківській та Чернівецькій областях, а також у Львівській, Рівненській та Тернопільській більше 80% представників підприємств сказали, що їхньому бізнесу потрібна деокупація територій України. Ці частки опитаних тут більші ніж в інших областях. Збільшення поставок пального найбільше очікують у Закарпатській (95% респондентів) та Волинській (78%) областях, а зниження податків і акцизів у Сумській області (61%), а також на Закарпатті й на Тернопільщині (більше 50% опитаних).

Бізнес м. Києва більше, порівняно з розташованим в інших регіонах, очікує замовлень від держави. Шістдесят вісім відсотків місцевих підприємств сказали, що такі замовлення покращили б становище їхнього бізнесу, тоді як в інших областях відповідна частка не перевищує 55%. У Полтавській та Черкаській областях зафіксовані найвищі частки керівників підприємств, які очікують спрощення законодавчих вимог до бізнесу: тут вони дорівнюють або перевищують 50%. Зменшення корупції особливо важливе для бізнесу Одеської області (61%), а також Тернопільської (53%) та Закарпатської (50%) областей. Потребу в спрощенні процедур імпорту найчастіше висловлюють представники підприємств Чернівецької області (59%). Крім цього, у Чернівецькій, а також в Івано-Франківській областях частіше ніж в інших регіонах бізнес вважає за потрібне розширити перелік критичного імпорту (47% та 45% відповідно).

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати другого Щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Щомісячне опитування підприємств проводиться за допомогою поєднання декількох методів збору даних: самостійне заповнення онлайн-форми та особисте опитування представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми.

Насамперед, ІЕД розіслав українським підприємствам анкету цього опитування у вигляді онлайн-форми. Частина респондентів заповнили її самі. Також ІЕД через партнерів у регіонах організував опитування, у яких ці ж питання були поставлені представникам бізнесу інтерв'юерами, а відповіді респондентів були внесені до онлайн-форми. Завдяки цьому всі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам – були зібрані в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проекту «Ділова думка». Це, зокрема, агрегований показник перспектив промисловості, а також індекси, які в числовому вимірі показують нещодавні зміни таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у короткотривалих термінах – протягом наступних одного - двох місяців.

Такі індекси обчислюються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився і -1, якщо він зменшився. Наприклад, якщо зі 100 респондентів 20 вказали на зростання виробництва, 50 респондентів – на його скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, де зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, де виробництво скоротилось.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав з 2 до 10 червня 2022 року.

ВИБІРКА

Усього в другій хвилі опитування було опитано 367 підприємств. Вони знаходяться у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій і Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 10-ти до 31-го підприємства¹¹.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 320 підприємств або 87% вибірки. Ще 30 підприємств (8% вибірки) становлять підприємства сфери послуг. На сільськогосподарський сектор та сферу торгівлі припадають незначні частки опитаних підприємств. Це 10 с/г підприємств, які становлять 3% вибірки, і 7 підприємств у галузі торгівлі, які складають 2% вибірки.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. П'ятдесят два підприємства або 14% вибірки – це мікропідприємства (до 10 працівників включно). Сто три підприємства або 28% вибірки – малі (від 11 до 50 працівників). Середніх підприємств (де зайняті від 51 до 250 працівників) – 129 або 35% вибірки. Вісімдесят три підприємства або 23% вибірки – це великі підприємства (більше ніж 250 працівників).

¹¹ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство до початку повномасштабного російського вторгнення 24.02.2022 р

ДОДАТОК 1. Результати опитування у цифрах

Показники діяльності підприємств та ділового середовища

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекси змін (червень 2022)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Виробництва	-0,30	-0,54	-0,17	-0,26	-0,35
Очікувані зміни виробництва	0,22	0,10	0,35	0,21	0,18
Продажі	-0,36	-0,55	-0,27	-0,31	-0,39
Очікувані зміни продажів	0,23	0,10	0,33	0,19	0,22
Експорт	-0,48	-0,59	-0,20	-0,49	-0,55
Очікувані зміни експорту	0,11	-0,10	0,16	0,10	0,11
Дебіторська заборгованість	0,03	-0,04	0,10	-0,01	0,07
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,03	-0,11	-0,06	-0,11	0,06
Кредиторська заборгованість	0,01	0,02	0,04	-0,03	0,05
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,06	0,03	-0,12	-0,11	0,03
Податкова заборгованість	-0,09	-0,04	0,03	-0,16	-0,04
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,10	-0,03	-0,19	-0,16	0,04
Запаси сировини	-0,41	-0,53	-0,28	-0,48	-0,35
Очікувані зміни запасів сировини	0,00	-0,16	0,02	0,00	0,03
Запаси готової продукції	-0,17	-0,02	0,08	-0,20	-0,27
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,12	-0,21	-0,14	-0,17	-0,01
Нові замовлення	-0,30	-0,48	-0,26	-0,25	-0,30
Очікувані зміни нових замовлень	0,19	0,20	0,24	0,17	0,17
Кількість працівників	-0,30	-0,32	-0,22	-0,32	-0,31
Очікувані зміни кількості працівників	0,03	0,05	0,12	-0,01	-0,01
Кількість працівників у вимушених відпустках	0,05	0,31	0,06	0,02	0,04
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,22	-0,03	-0,20	-0,21	-0,23
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,32	-0,54	-0,33	-0,27	-0,29
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,15	-0,10	0,32	0,06	0,26
Оцінка ділового середовища	-0,44	-0,57	-0,45	-0,40	-0,43
Очікувані зміни ділового середовища	0,16	0,03	0,33	0,13	0,15
Кваліфіковані працівники	0,24	0,16	0,19	0,24	0,30
Некваліфіковані працівники	-0,01	-0,14	-0,14	-0,04	0,13

Проблеми, з якими зіштовхується бізнес під час війни

Проблеми, з якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (червень 2022)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Брак палива	74%	58%	75%	80%	76%
Зростання цін на сировину та матеріали або товари, які Ви продаєте	57%	58%	59%	56%	58%
Складнощі з перевезенням сировини чи готових товарів територією України	51%	42%	49%	53%	54%

Зменшення попиту на продукцію/послуги	43%	63%	48%	39%	29%
Брак обігових коштів	35%	38%	40%	34%	28%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	34%	21%	43%	34%	30%
Небезпечно працювати	30%	21%	34%	33%	25%
Заборона імпорту сировини (напівфабрикатів, товарів) з інших країн	25%	13%	24%	22%	37%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	13%	17%	9%	14%	12%
Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням	12%	21%	8%	13%	11%
Не було проблем	3%	0%	1%	1%	2%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу (червень 2022), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	16%	10%	20%	17%	12%
Нейтрально	39%	39%	42%	42%	33%
Негативно	23%	25%	16%	23%	33%
Не знають/Не відповіли	22%	27%	22%	19%	23%

Очікувані кроки та зміни для бізнесу

Очікувані кроки та зміни для бізнесу (червень 2022), за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Закінчення війни	90%	92%	92%	90%	84%
Деокупація територій України	51%	33%	57%	46%	61%
Збільшення поставок пального	40%	44%	38%	41%	40%
Зниження податків і акцизів	35%	38%	37%	40%	24%
Отримання замовлень від держави	28%	35%	31%	23%	25%
Спрощення законодавчих вимог до бізнесу	26%	27%	30%	23%	25%
Зменшення корупції	23%	33%	17%	26%	20%
Програми доступних кредитів для бізнесу	23%	33%	28%	20%	16%
Спрощення процедур імпорту	16%	12%	11%	21%	19%
Державне фінансування постраждалому і зруйнованому бізнесу	14%	10%	16%	13%	16%

Розширення переліку критичного імпорту	13%	10%	6%	17%	19%
Інше	5%	10%	3%	7%	1%

Вплив війни

Оцінка впливу війни на обсяги виробництва товарів та послуг (за розміром бізнесу), % опитаних (червень 2022)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Підприємство не працює	8%	16%	3%	9%	1%
Працює на менше ніж 25% від довоєнних обсягів	14%	20%	16%	10%	14%
Приблизно на 25% - 49% від довоєнних обсягів	17%	29%	16%	14%	19%
Приблизно на 50% - 74% від довоєнних обсягів	19%	12%	18%	22%	21%
Приблизно на 75% - 99% від довоєнних обсягів	30%	16%	32%	33%	33%
На 100% та більше відсотків від довоєнних обсягів	12%	14%	13%	12%	12%

Вплив війни на експорт

Зміни експортної діяльності через війну (червень 2022), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Підприємство здійснює експорт станом на сьогодні і не припиняло його під час війни	40%	31%	37%	43%	42%
Підприємство припинило експорт після початку повномасштабної війни 24.02.2022 і зараз не експортує	40%	62%	43%	35%	37%
Підприємство припинило експорт після початку повномасштабної війни, але зараз відновило його	20%	8%	20%	22%	21%

Напрямки експорту (червень 2022), % опитаних

	Усі	Мікро-¹²	Малі	Середні	Великі
Країни ЄС	89%	-	94%	88%	90%
Країни Європейської асоціації вільної торгівлі (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	2%	-	0%	0%	6%
Росія	5%	-	6%	0%	6%
Країни Євразійського Економічного Союзу, крім росії (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	24%	-	12%	19%	39%
Туреччина	2%		0%	0%	6%
Китай	4%		0%	9%	0%
Молдова	22%		24%	19%	26%
Інші	14%		6%	16%	16%

¹² Наповнюваність підвибірки недостатня для аналізу мікропідприємств у цьому запитанні.